

1878.

3946.

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovední redaktori a vydavatelja:

MIKULÁŠ ŠT. FERIENČIK a S. J. ZACHEJ.

Roč. IX.

Turč. Sv. Martin, 30. júna 1878.

Číslo 5.

Jasenné zvuky.

1.

Všetko povädlo: v hroby pospráhalo.
Strom tu bez sneti, tam bezkvetná dol'.
Zpoza holí, kde slnko zasedalo,
vystúpil mrak, čo obzor presiahol . . .
Oblak: zázračná rakev! v nej spočívá
zlatokorunné slnko, leta kráľ —
naši nesú rakev k cintoru chlapci:
Kriváň, Krkonoš, Kavkaz a Ural.

Hoj, družina! k pohrabu prístroj celý:
smreko-les temný — odev smútku to,
a plecóm závoj poletuje biely —
v zrakoch obrovský žiaľ tam i tuto; —
tak Slavian žiali: keď o kvetnú volnosť
pozbavil tyran-podzím prírodu . . .
hoj, Slavian! však on slzí i nad sebou,
keď oplakáva cudziu svobodu. —

Do lona Tatry pohrobili slnko;
v lone Tatier, tam naše slnko spí.
Nad nim Choč môj si zastal v tichej výši,
čo pomník slávo-hrobu velebný.
Opretý o ten pomník stojím, dumám,
a moja дума lieta kolokol
ponad veľiký hrob: jakby vľajúci
prez náhrobník svesený čierny flór . . .

2.

Oj háju môj!
Podaj tú haluzovú ruku
na rozluku.
Ťažký to boj!

Ale musí byť. Ty ideš spať —
však s nádejou, že zas sa zobudíš;
ja idem v trdnú izbu bdiieť,
lež krehká bdenia môjho sieť, —
ja neviem, či sa nepretrhne;
ja neviem, či ma, keď precitneš zase
pod tvojou klenbou dumat uvidíš.

3.

Za jasenného večera
zablúdil som do cmitera;
okolo mňa smutné hroby,
zvädly na nich kvetné zdoby.

Ukrutná jaseň! Jak mňa bolí
vädnutie kvetov v tomto poli!
Zvädlosť rovom, mŕtvo v hrobe:
k nesneseniu v jednej dobe!

4.

Oddial sa drahá od toho obloka;
vonká sychravo a búra divoká.
Už si videla list jedon odpadnúť;
ver mi, i druhé tak musia uvädnúť.
Dost to pre dušu tvoju útločistú
vidieť smrť skorú jediného listu.

5.

Posledné kvetiny!
Čo urobiť s nimi?
sú svieže ešte, krásne, vonné —
kvetinky pokonné.

Kam jich mám dať?
Do rieky vrhnúť, či v obeť jasene
tak ťažko mi jich zrieť zvädať: —
snáď hodiť jich v tie žhavé plamene? . . .
Nie! to sú všetko strašné hroby! —
Srdce mi tiež, ach, padlo do choroby,
pritisknem vás k nemu!
Lahšie umrete v spoločenstve s ním,
objaté jeho citom laskavým,
naraz v jedinkom objemu.

6.

Jasenný večer. Hviezdy padajú.
A čo padajú? Nuž veď ťuhajú!
anjeli smrti to tam padali
sem na zem túto, aby sobrali
dušičky kvetín, predčasným mrazom
za nôcku jednu zničených razom.
A v zime vidíš ohnivé chvenie —
počkej len; až sa jar zazelenie,
tie kveto-duše v modre hlbokom
vráta sa na zem bujarým skokom.

Hviezdoslav.

Kvetinárka.

Obrázok z veľmestského života.

Od *Miloslava Dumného.*

(Pokračovanie.)

XIII.

Utešený bol pohľad na ten domček poľného Ivana Dubského. Kol do kola otáčala ho pekná zahradka, vysadená stromami, zakvitlá utešenými kvetinami. Stromy sadila ruka poľného, boly to ešte všetko mladé ovocné stromky; kvety pestovala útla ruka Katicina, boly to roztomilé kvetiny šíriace vôňu svoju na ďaleko, na široko, takže každý kto sa domku tomu blížil, bol vôňou jejích milo prekvapený. Za domkom poľného rozkladala sa hustá hora, jeho to veľký revír, jeho prechádzka. Na prvý pohľad musel si každý obľúbiť toto utešené miestečko, tento čarovný byt; všetci okolití poľní závideli mu tento byt, jeho prekrásne polozenie, tú samou prírodou pristrojenú pohodlnosť toho bytu. Nie len zahradka a hora otáčajúca byt poľného, zvyšovali pohodlie a krásu jeho, ale ešte i tá okolnosť, že popri ňom vinul sa striebornou stužkou bystrý hôrny potôček, klokotajúc tak čaropekne pesničky šumom vlniek svojích po skalkách krystálových si plynúcich i ráno i večer i v noci, že až srdiečko človeku v tele na počutie poskočilo. Niejedna srnka až pri samom byte poľného zastala si na tom potôčku občerstvujúca sa vlahou jeho vód, netušiac, že v tom tichom domku skrýva sa životomorná zbroj, ktorou tam bydliačeho ruka tak zpodobne vládnuť vie. —

Však mohla byť cele bez starosti. Poľný tak jako bol výborný poľovník a strelec, ktorému, keď jeho poľovní psi ju zachytili na love, neušla a neunikla žiadna divá zver; ktorému neodletel, keď raz naň namieril žiaden tetrov ani hlucháň, tak by ani za svet nebol ublížil srnke a zronil ju gulkou svojou, keď sa ona pokojne pásala, alebo z čistého hôrneho potôčka krystálovú vodu pila. A bystronohé, jasnozraké srnky to dobre vedieť musely, lebo jich často bolo vídať v blízkosti horárne čerstvú vodu píjať? I toto poľnému mnohí závideli. Držali ho za šťastného človeka, ku ktorému sa ľudia i zver rovnou dôverou túli a vinie. Každý človek má priateľov i nenávisníkov, alebo aspoň závisníkov. Tak jich mal aj náš poľný. Závideli mu všetko čo mal a tešili sa škodoradostne nad tým, že to, čoho si sám voždy najviacej mať žiadal, nemal a mať nemohol. Čo osožily poľnému stromy, kvety, zahrada, pekný byt, krásne polozenie, dobrá a šumná žienka, keď ho pán Boh nepožehnal najvytúženejším pokladom srdca jeho — dieťaťom. Dubský nebol a nemol byť šťastným — a nad tým sa všetci jeho protivníci nesmierne radovali. Však i táto škodoradost jich nešla chetného srdca netrvala dlho. Razom rozniesla sa povest' po okolí, že Dubský má dcéru. Divno až k úzasu, divno to bolo každému. To dieťa bolo už jednorôčné. Nik

neznal kedy sa narodilo, nik netušil, kto ho odriekal pri svatom krste. Ale dieťa bolo tu a to dieťa krásne a vlastné vraj dieťa poľného. Pravým tichým, blaženým rajom bolo to bydlie poľného. Nezdalo sa len iným tým, ale bolo ním aj v skutku. „Však i v tom prvom pôvodnom bol prvý pár ľudského pokolenia len do času blaženým, potom svojou vlastnou vinou musel ho opustiť. Jako anjel s ohnivým mečom, tak predchodil nášmu úprimnému manželskému páru „poľnému a jeho drahej Katici“ ten panský posol, čo mu priniesol tú zvesť listovne, že je Dubský z tejto horárne do inej, asi štyri míle od tejto ležiacej presadený. Táto zvesť bola ohromujúca. Náš bolastne prevrapený pán po jej neočakávanom počutí nemohol sa ani zпамätať.

Lúbežný vetriček pohrával si stromkami a kvetinami utešenej zahradky poľných, tichú nôtu šumel hustou za domkom sa rozkladajúcou horou, na ďaleko a široko roznášal líbu vôňu kvetín súmrakom večerným po údolí. Tak dobre, tak blažene cítilo sa srdce v blízkosti tohoto tichého zemskeho raja, krásnou božou prírodou rozkladal sa tu ten všetko uspokojujúci premilý klad; ach, len sami obyvatelia raja tohoto slzili, bolestili, nariekali.

Tam si sedí ten drahý manželský párik zadumený, užialený, ubolený: mesiačik svieti si na jích bladé, utrúpené tváre a vetriček zase roznáša na ľahkých kriekach svojich po okolí jích ťažké vzdychy srdca. Nikdy ešte jako sú spolu, neboli tak ťažko zronení. Je to posledná večer, ktorý trávia v tomto tichom a miloblaženom bydlisku svojom. Zajtra ráno rozlúčia sa s ním na veky.

„Dobrym ľuďom býva všade dobre,“ tak slovil tešiac úprimnú ženičku svoju Ivan Dubský, ač sám by bol potešenia potreboval.

„Kde sme sa navykli, odtiaľ je tak ťažko sa sťahovať, drahý môj,“ odvetila ona bôlne, „ach, Ivan duša moja! veď toto miestečko bolo jakoby pre nás dvoch stvorené.“

„A pre našu Marinku.“

„Už som ju vídala v duchu, jako si bude po tejto zahradôčke bežkať, tieto utešené

kvietky trhať, v tom bystrom potôčku sa kúpavať, týmto lesom sa prechodiť.“

„I tam bude snáď zahrada, i tam potôčik i háj.“

„Nie taký, nie taký!“

„Nič to, duša moja! keď zostaneme len my pohromade. Naša verná láska nám každé bydlisko v pravý raj zamení.“

„Bože!“ a tu pritulila sa Katinka k Ivanovi, „pravdu máš milý môj! volíme sa lúčiť jeden i druhý s drahým miestom týmto, nežli by sme sa museli lúčiť jeden od druhého. Ach bože! na to som ja nikdy nepomyslela, aby sme sa my jedon od druhého lúčiť museli. To sa ani nesmie stať, my musíme oba umreť na raz. Ponechajme to božej vôli.“ Tak sa manželia tešili, s drahým bydliskom sa lúčili, rozžehnávali a oba pri tom bolastne plakali.

XIV.

„My musíme oba umreť na raz!“ Tak počuli sme hovoriť Katinku v ten posledný večer, ktorý trávil so svojim milovaným Ivanom v predošlom oblúbenom bydlisku, v horárni. Ťažko jej bolo opúšťať oblúbený dom, milované údolie, ktorému bola privykla. Myslela, že jej nebude možno ho opustiť, s ním sa rozlúčiť. Tu jako to obyčajne býva s ľuďmi trpiacimi, pod údermi ťažkými osudu stenažúcimi, vypustil jej Ivan slovo ešte na väčšiu ztratu upomínajúce. A jako sa poteší nešťastník, vidiac ešte väčšieho nešťastníka od seba, tak sa potešila ona uvažujúc, že je lúčenie toto s bydliskom nič proti tomu, keďby jim nastalo lúčiť sa spoločne jeden od druhého. „My musíme oba umreť na raz!“ — vyvolala Katinka a rozlúčila sa s oblúbenou horárnou, tešiac sa tým, že aspoň spolu s manželom a zbožňovaným dieťaťom ide na miesto cudzie k bydlu jim vykázané.

Tak sú už v novej horárni. Ona nenie tak pôvodne položená ako bola tá predošlá; — ale služba Ivanova je pohodlnejšia, revír menší, ustávania menej a plat väčší. Čo tedy ako ťažko padlo Katinke zabudnúť na predošlý byt, predsa vďačne to urobila v tom povedomí, že sa jej manželovi poľahčenie stalo, že sa nebude musieť tak namáhať, bude jej i zdravší, i veselší i dlhšie živý.

Bola oznámená veľkolepá panská polovačka. Panstvo dostalo vzácných hostí, ktorým k vôli polovačku sriadilo. Všetci polesní mali rozkaz na tejto polovačke podiel brať. Nebolo to nič neobyčajného, stávalo sa to každoročne i viac ráz a horári sa na to srdečne tešili, lebo sa v taký čas obyčajne dobre po pansky žilo, kuchyňa bola výborná i tej tekutiny lepšej sa dostalo i smodky fajné sa fajčili. Ivan Dubský mal ale ešte o mnoho dôležitejšiu príčinu tešiť sa polovačke. Na každej dosiaľ vydržiavanej bol mal príležitosť sa vyznačiť. Výborný strelec neraz bol panstvom už obdivovaný, pochválený, odmenený. — Nemálo tešil sa on i teraz a jako to v obyčaji mával, deň pred polovačkou vyčistil zbroj svoju ani ten najlepší vojak, že sa ligotala natolko, žeby si sa v nej bol mohol nazreť. Len Katinka jeho bola jakási nespokojná. Jej srdca zmôhol sa veľký nepokoj, sama nevedela jako jej bolo, nikde nemala miesta, práca jej neišla od ruky. Mala zlé tušenie i bola by rada dajakým spôsobom drahého Ivana doma zdržala. Po dlhom okolkovaní vyjaviť mu tento svoj úmysel.

„Urob sa chorým, Ivane!“

„Mlč ženička! Akože by som mohol taký hriech spáchať, veď keď aj panstvo bych oklamal, Boha by som oklamať nemohol.“

„Ja mám zlé tušenie.“

„Ty sa vôbec zle cítiš na tejto novej hospode. Privykneš i tu a pán Boh je s nami.“

Nikdy sa tak ťažko a tak boľastne nelúčila Katinka s drahým manželom svojím jako dnešného dňa. Vypadalo to, jako by sa bola s ním lúčila naposledy, jako by ho už nikdy viac vidieť nemala. I keď sa už od nej odbral, ešte za ním pozerala, dívala sa — až kým jej v hore úplne nezmizol. I keď už bol zmiznul, nevrátila sa dnu do chyže, ale pred dvermi stála zraky do dialky napínajúc, jakoby ju jakási tajná moc ťahala napred, ta, ta k jej milovanému manželovi. Len plačom dievčatka bola k sebe privedená, zpaľovala sa a šla dnu do chyže, muža svojho ochrane božích anjelov porúčajúc, so svojím maličkým anjelikom, jediným svojím pokladom sa potešiť.

Polovačka začala sa hlučne. Mnoho polovních psov bolo na divú zver pusteno a tí ju zachytili a hnali až sa tak horami jích jakot ozýval a netrvalo to dlho, keď zahrnely výstrely na všetky strany, až grúne v boku zaklalo a hory sa dol do kola otriasaly. Zver padala a jágri si radostou ruky stískali, len jeden z nich blížil sa nalakaný k ostatným, zbladnutý nebol v strachu v stave ani slova prehovoríť, len na jedno miesto zdesene ukazoval.

„Hovor, čo sa stalo?“ okríkli ho všetci. Ale on nemohol k slovu prísť a len voždy v tú jednu stranu ukazoval.

„Čos tam videl, medveďa?“ oslovený krútil hlavou. Všetko bežalo v tú stranu, v ktorú prestrašený horník ukazoval a príjduc na miesto osudné, každý zdesil sa z nich, bo tam ležal mrtvý človek v krvi. Ležal bez pohnutia a nik sa ho nesmel dotknúť, pokiaľkoľvek panstvo k osudnému miestu tomu neprišlo a kroz lekárov tiež na polovačke sa nachádzajúcich vyšetriť nedalo: či sa otazný sám snáď nezastrelil ako samovrah, alebo či ho cudzia guľka, guľka snáď pomsty, lebo nenávisť nezronila?“

Podľa toho jako zastrelený pušku držal a ležal boli lekári naklonení súdiť, že sa otazný sám zastrelil. Vyšetovanie hneď na mieste nevedlo k žiadnemu cieľu, lebo tí, čo k mrtvému najbližšie postavení boli na stanoviskách svojich, nič nevideli a nič nepočuli vo všeobecnej trme-vrme. Ba každý z nich strieľal, čoho dôkazom bolo aj to, že dve zastrelené srny blízko nich ležaly. Po zdejšie povrávali si horníci medzi sebou, že jeden zo susedov mrtvého obe rúry pušky mal vystrelené a len jednou guľou po srne strelil, ten mrtvý ale, že mal pušku cele nabitú. Ale to bolo tvrdenie už po nečase.

Zastrelený bol Ivan Dubský. Na nosidlách ho doniesli ubohej Katinke domov z polovačky. „Moje tušenie!“ kričala ona — a so srdce prerážajúcim volaním: „My musíme oba umreť na raz!“ vrhla sa omdletá na drahú, zkrvavenú mrtvolu.

XV.

Nešťastie nikdy nezvyklo chodiť samo, tak sloví obecné príslovie a pravdu má. Koho v živote potká ztrata jedna a súženie jedno, ten nech sa hotuje priam aj na druhé. Nie ináč to bolo aj v živote Katinkom. S nenadálou a hroznou smrťou jej milovaného, nezapomenuteľného Ivana potkalo ju priam nenadáne súženie iné. Smutnej budúcnosti šla ona mladuška ubohá vdova v ústrety. Skrovná pensia mala byť jej podielom a slobodný maličký byt v niektorom panskom stavaní. Na to všetko už bola pripravená — pokorne do vôle božej oddaná podrobila sa osudu svojmu a majúc svoju utešene sa vyvíňujúcu Marinku — pokladom týmto jej sklúčenému srdcu tak milým a drahým tíšila svoje boľasti, ulavovala si špejné svoje žiale. Lež čo sa nestalo? — Jeden deň sa dopočula, že majetok a celý statok dosavádne panstvo dražbou predané utratilo a nový majiteľ — nemilosrdný žid — prejať sa ho strojí, ktorý všetko úradníctvo a služobníctvo ihneď prepustí a jích miesto svojimi ľuďmi zaplní. Táto smutná okolnosť bola osudnou pre nepočetnú rodinu. Mladý gróf Podhorský tedy utešené toto panstvo pod krátkym časom zmrhal, oj, keby sa otec jeho prišiel z hrobu podívať na to, že na peknom statku jeho hospodári úžerný žid! On sa iste v hrobe obráti! tak súdili ubohí uškodení horníci a iné služobníctvo. Najhoršie to bolo s nevoľnou vdovou Katinkou, nemala kam hlavy svojej skloniť, nevedela čo si s malou dcéreckou svojou má počať, kam sa obrátiť? Nešťastie nad nešťastie sa na ňu zvalilo.

V peštianskom mestskom lesíku obdivovala elita spoločnosti ľudskej jedno utešené odpoľudnie maličké dievčatko, kvetinárku. Maličké, grošové kytky predávalo to utešené dievčatko, ktorému sa každý, kto ho videl, zadivil. Panie nevedely sa dosť prenachváliť ten i v tom chatrnom obleku vynikajúci vyšší pôvod prezradzujúci ráz a naskrze neverily mu sloviacemu, žeby ona bola len horárska dcéra. Páni obdivovali jeho jasné oko, čerstvé fajné líca, jemné ťahy tváre a malinké nôžky. Čo div, že za svoje kytičky i dvoj-, troj-

násobnú cenu obdržala, nežli pýtala.

„Si ty sirota, moja maličká?“ pýtal sa jeden mladý pán, štípajúc ju jemne do tváre.

„Bohužiaľ,“ odvetila deva smutne, „otca mi na polovačke zastrelili.“

„Ktoby to veril,“ slovil iný, „takéto malé dievčiny bývajú vo veľmeste už preštalé netreba jim všetko veriť, čo povedia.“

Malé dievčatko zaliaty slzy pri tejto urážke a nemilosrdný ten urážajúci pánik došiel pokarhania od prvého za to, že ubližuje nevinnému dievčaťu.

„Nuž tak, keď si sirotou,“ hovoril zase ten neočatý mladý pánik, „staň ku mne do služby, bude ti dobre ako v raji, nebude ti chýbať len vtáčie mlieko a nemusíš sa ako žobráčka, po lesíku s grošovými kytkami behajúc, živiť.“

„Ja mám nemocnú maticku doma, pane, tú si neopustím, čo priam žobrať budem. Ach, moja drahá, dobrá maminka.“

„Hej tuláčka!“ slovil zase mladý pánik, „rovné ste vy všetky! Robiť sa ti nechce, len túlať a Pánu Bohu drahý čas krađuť.“

Malú kvetinárku zase zaliaty slzy a ľudia ju polutovali. —

Utrápená vdova Katinka Dubský obrátila sa v osamelosti svojej na jednu známu, čo bývala v hlavňom meste krajiny, v Pešti. Prosila ju, aby jej tam hľadala službu, alebo jakékoľvek zamestnanie, ona že sa žiadnej roboty nebojí — a tak trúfa v svojom otupenom stave aj s malinkou dcéreckou svojou na poctivý spôsob svetom sa prebiť. Odpoveď obdržala, na čo bezodkladne vydala sa na cestu s inými spolukrajany a krajankami svojimi, ktorí tak jako ona odkázaní boli na to, v cudzom kraji výživu si pri tvrdej práci vyhľadávať. Jak ťažko sa jej bolo lúčiť, nie s domom tým, v ktorom bývala, ale s hrobom svojho nezapomenuteľného Ivana. Čo bolo ono lúčenie sa s predošlým bytom jejím oproti tomuto? Vtedy dobre to Ivan bol pripomínal, že je ono ničím proti tomu, keby sa jim spoločne lúčiť prichodilo. A ona zvolala: „my musíme umrieť razom, nám rozlúčiť sa je nemožno!“ Tak sa človek často slabým byť cíti k snášanju malého kríža a zármutku a až potom keď príde väčší, poroz-

umie tomu, jak veľikého bremena je schopné jeho srdce. Keby Katinke vtedy, keď sa lúčila s predošlým bytom v spoločnosti svojho milovaného manžela, bol riekol niekto, že sa raz bude musieť lúčiť ešte aj len s hrobom miláčka svojho, že nie len byt, ale i svoje rodisko opustí a nevoľná, osamelá vdova pôjde do cudziny: čoby bola riekla? Iste, že to neprežije! A hľa, musela to prežiť, musela do cudziny sa sťahovať. —

Známa Katinkina v Pešti prijala ju nad očakávanie milo. Bývala pravda len v pivničnom byte, ale v dosť čistotnom. Bývalo jich viac spolu. Bolo v tej pivnici asi šesť postieľ, z ktorých jednu každú Elena — tak sa zvala priateľka Katinkina — inej osobe vydala. To boly tie tak zvané „bettkerky“ (bettgeher-ky), prichádzajúce z dennej práce len naspať sa domov. Ešte veľiké šťastie pre Katinku, že Elena chlapov na hospodu neprijala, čoby jej — mladej vdove — náramne rozpačité bolo bývalo. Na prvý prípad bola by Katinka, vzišúc sa do svojho nového otupného stavu, dosť spokojná bývala. Ale onedlho mala príležitosť presvedčiť sa o šlachetnosti úmyslov

svojej Eleny. Elena obstarala Katinke aj prácu, leš tak ju náramne drela, že z výrobku pravú polovicu od nej si požadovala. Tak Katinka ač pilne pracovala, prala, umývala, posluhovala po domiech, sotvá bola v stave vyžiť z toho. I práca, i hryzenie a starosti nad tým, jako sa bude môcť od tejto nelútosťnej pijavice osvobodiť, trávil jej zdravie a príznaky ťažkej choroby sa už pri nej ukazovali. Mala Katinka síce šesť sto dukátov v zlate, ktoré bola behom šesť liet za Marienku obdržala, tých ale uchovaj Bože, žeby sa bola dotkla. Zlato to mala uschované na knižočku v hlavnej sporiteľni, áno i samú knižočku uloženú tamže vo wertheimke a len písmo o oboch skrývala u seba. Tak jej to bol zariadil jeden rodolubý pravotár veľmesta.

Katinka tedy ochorela, nemohla vyhľadávať živnosť — a tu bola vyložená zvoli Eleninej. Keď matka nepracovala, použila táto Marienku za „kvetinárku,“ ktorú sme v mestskom lesíku videli a ktorú z polovice takže do vrecka Eleninho pracovať musela. Biedny život nastal Katinke, biedny i malej jej šumnej Marienke.

(Pokračovanie nasleduje.)

Rajah.

Môžeš byť výtečný, umný,
Zpôsobný, súci, rozumný;
Nezkvitne ti slávy kvieťa
Jestli slovenské si dieťa!

Rob za desať, maj ráz čistý,
Maj i vyhlad k blahu istý!
Nedosiahneš v Uhrách raja,
Slovenská ty biedna rajah.

Vyleť hore vozvých slávy
Darmo hrdej dviháš hlavy,
Obstrihajú krídla tebe,
Nedoletiš v krásne nebe.

Čo si počneš? Snadná rada,
Pomôže ti rodnia zrada!
Tak sa ti tu ráj otvorí;
Však Bôh ťa z neba vytvorí.

Mil. Dumný.

Zo Slovenska do Italie.

Cestopisné obrazy od *Laskomerského*.

(Pokračovanie.)

Keď sme prešli za nádražie, tam dvíha sa železnica strmou Nabrezinou hore, cesta ale fahá sa nad samým morom vodorovne do brehu rúbaná. Miestami bola proti moru múrom chránená. More je tu veľmi plytké, duo

všade vidno. A všade sa kúpali. Horúčosť hnala ľudí valne do vln morských. Popri ceste do brehu hore pekne bolo vidieť úsadliny kriedového vápna v tenkých vrstvách. Nižšie rastliny byly zoškvarené, pre bylinára

smutná potecha. Po asi pol hodine dobehli sme do malej dolinky, pieskom vysypanej a tieňavým stromovým vysadenej. V príjemnom chládku v malebnej polohe stál nevelký, ale poriadny hostinec. Tam zabočil a zastal náš fiaker. Zišli sme dolu a kráčali k bráne, tú nám otvoril akýsi lazzarone za hodených mu do končitého širáku pár karantánov. Prejdúc vkusnú bránu, zjaví sa nám nevyrovnané pekny obraz, opravdivý raj. Z prava nad nami zápolie so šakovými baštami, pustovnicami, a všetko to rozličnými teplokrajnými stromami a kríčkami husto porastené. Tak asi to vyzerať môže v indických hájoch. Pred nami šíri sa tenkým morským štrkom vysypaná cesta čili chodník. Na povýšenej rovinke, na strmom brale nad samým morom stojí hrad Miramare v tupom trojhrane, štyruhlástými väzami obrúbený zrkadlí sa v zelenej hladine Adrie. Ej, či je to krása. Pod hradom v malej zátokke medzi zápolami húpajú sa malé člny. Na priestore pred hradom rozprestierajú sa krásne živými kvetinami ozdobené hrady.

Stupkami vnišli sme do predsieni. V povale nad hlavou visí vložené veľké aquarium; od zpodku a od vrchu z prvého poschodia doň možno nazerat.

Hrad miramarský obýva dozorca, ten nás a jedného tam prítomného Francúza rychlým krokom po skvelých komnatách povodil v prízemí a na prvom poschodí. Všetko tak a na tom mieste stojí, ako ho nešťastný cisársky pár Max a Charlotta po svojom odchode do Mexika zanechali. Vela, vela by tam bolo opísať — k tomu by ale nestačilo miesto. Krásne a utešené je to všetko. Medzi početnými krajobrazami a podobizňami, ako i historickými predstaveniami, pripomeniem len veľký obraz, predstavujúci príchod mexikánskej deputácie, vítajúcej Maxa za svojho cisára. Boli sme i v komnate, kde cisársky pár spával; akoby dnes boli odtiaľ vyťahli, každá márna vec stojí na starom mieste. Postele jedna pri druhej, len matrace do valov skrútené na postelných príhlavkách ležaly. Pri tejto chyži je pokojik pre komornú určený, jehož náradie jednoduché bolo. Výhľad z vrchných izieb dá sa domysleť, bol rajský. Prešli sme izieb asi 30, či všetky, to neznám.

V parku tie najčistejšie roboty, pestré voňavé kvetiny, sochy, mramorové schody, palmy, vodoskoky, divotvorné stromy a stromky, kameliový lesík z vyše 300 kusov pozostávajúci, ktoré na svojom mieste i zimujú. — Ale horúčnosť ani pod pyramidami. Bol som mokry ako púdel, zavesil som si kabát cez plece a tiahli sme voňavou atmosférou ako cez lekárňu do zelenej chodby, s rozličnými tahavými zelinami obrastenej, a bolo nám ako v dolne (štolne) chladno a tieňavo, ba ač mračno. Zase sme vyšli na svetlo do rotundy, kde pohodlné železné lavice rozostavené stály. Pod nami v basíne skákaly zlaté ryby, za chrptom čapotala po skalách voda. Z lava vypínaly sa ohromné cyprusy, medzi nimi plnokvetý Hibiscus. Ďalej za kružinou medzi citrónami a pomerančami na kopci tom stojí krásny chrámec, mrežkami obohnaný, väzičkou opatrený, ale — zamknutý. Obloky farbisté ligotaly sa v slnci ako oheň. Ponad košaté výparisté stromy more, za morom Triest, okolo nás ticho mimo vňadného vánu a tam dolu člapotu vodoskokov. Hore! hore! ďalej! ďalej! času nieto, a už som bol mokry ako tanto Neptun. Po sem tam motaní a obzeraní sa prišli sme ku sklenníku — prázdny. Na čo by tu v lete i sklenník, keď tu kamelie vonku prezimujú. Za sklenníkom v idyllickom úkryte medzi hustými smutnými vrbami leží jazierko, na ňom ticho plávajú labute a jiné vodné vtáky. V listoch utiahnutý lesný domček, bydlisko vtákov, pánov toho jazierka. A takýchto krásnych vecí tu vela a vela, a všetko vkusné, príjemné, idyllické. A všetká zem k úrodnosti týchto brál dovezená z ďaleka po zemi a po mori. Corfu je v celku krásny ostrov, a villa, v než naša kráľovná Elisabetha volakedy prebývala, je vzor krásy, ale Miramare je — predsa krajší. Umelectvo a vkus tu o mnoho viac tvorily než tam.

A tento raj pre nespoľahlivú slávu zanechal Max a šiel ta ďaleko do záhuby.

Admirála arcikniežata Maxa tu veľmi ľúbili, a mal všetko, čo si srdce žiadalo, no predsa šiel ta, by on ztratil život, ona rozum.

Keď tu býval so Charlottou, často olovranťoval alebo raňajkoval pred hradom medzi

kvetinami, a prichádzajú hostia z Triestu, ľud pospolitý, bol vládne pripustený, bez toho žeby on myšlienky bol býval. Voľno bolo každému sa prechádzať. Kto sa mu poklonil, vládne mu ďakoval. —

Po jednej popoludní prišli sme nazad do Triestu.

Navštívili sme p. Kuzmányho a tak v jeho spoločnosti a p. A. K., rodáka z B. Bystrice, poddôstojníka, obedovali sme v zahrade v talianskom hostinci. Či nám bolo na brehu Adriie tak ďaleko od domu piatim Slovákom, tak sme si besedovali ako by pod Urpínom alebo Sytnom.

Na čiernu kávu šli sme do Caffé Specchi, kde sa mnoho kávy, viac ale sladofadu užije. Oblúbené je tak zvané Granito, miešanina bielo-ružového sladofadu, a preto jeho meno Granit (žula) ako i pre jeho podobu, v tesnom poháriku vysoko nakopený nastolený, je dobrý a lacný.

Ako muchy, obletujú hostov v kaviarňach, a vôbec na verejných miestach dievčatá s kytkami, či chceš či nechceš ta kytkou zdobí a stojí, alebo ticho obkračuje, kým kytku nevezmeš, alebo krátko neodvrhneš. Rozumie sa, že sa tu jedná o diskreciu.

Okolo piatej sadli sme na člnok a viezli sme sa do plavárne. Plaváreň je aerar, vojanská, ale do prenájmu daná, s povinnosťami, svobodných kúpelov pre cis. kr. vojsko. Leží za mólom S. Teréza, o majak (Pharos = svetláreň) opretá. Má dve kúpeľnice — zrkadlá — pre chlapov a pre ženské budy. Náš krajan poddôstojník p. A. K. bol učiteľom plavby, a tak to bol našim vodičom, čo on s veľkou ochotou konal. On s pánom Kuzmánym kúpil sa vo veľkej kúpeľnici, pretože je 3 m. hlboká, ja ačpráve kedysi pri peštianskom Lageršpitále, ako i vacovskom Füzessi krepký plavec — už dávno od plavárne odkvíly netrúfal som sa sem, ale som prešiel do menšieho oddielu, kde mi voda po pazuchy siahala. Tu som sa zkušoval v plávaní a išlo to, no pravda kus nemotorne, lebo keď otec Talian svojich dvoch synkov k plávaniu volal a tí ako sekera plávajú rukami nohami trepali, a ja ústa som rozšklaboval, čapli mi morskej vody do úst a tá

mala veru planú chuť. — Voda mala teplotu 22°! Po chvíli vyleznu som von, a na chodbe, dla druhých sa drziac, zo suda tam vystaveného načapoval som na mysu sladkej vody a vylial som si na hlavu aby som morskú sol z nej zmyl.

Keď sme sa rúce adjustirovali, pozerali sme ako sa plávači z vysokého trambulínového prkna do hlbokého mora metali. Pekné to krkolonné skoky dolu temenom.

Vyndúc na krov plavárne, vystúpili sme z neho mostíkom na múr ohradujúci svetláreň. Tam stojí delo, kde sa dla astronomických hodín, dvanásť poludňajšia hodina výstrelom oznamuje. Prejdúc dvorec, vošli sme dnu do väže. Schody byly tmavé a tesné, len sme tak po stene hapkali. Prišli sme do vojanskej stanice, kde i náš mladý krajan ako plavársky majster prebýval, bolo jich tam asi 8—10 postiel do kola v nízkej izbe pri malých hlbokých oblôčkoch rozostavených. Ztade sme ešte vyššie stúpali, a prišli sme do chyžky strážnikovej preplnenej vlajkami námorských národov, i v priečnikoch uložené vlajky podobaly sa židovskému krámu. Ztade ešte vyššie hore kráčajúc prišli sme do samého lampáša, sklom a železnými rámami hermeticky zatvoreného. Ale to lampáš tak veľký ako nevelká izba, okruhly z vonku galleriou obohaný. Táto v sebe i tak úzka galleria bola vlajkami zatarasená, nemohli sme ju pohodlne celú obísť.

V lampáši práve zapaloval svetlo kameňolejové. Svetlo stojí, a kepeň z bliskavého blachu kolo neho sa krúti, preto v noci z ďaleka zdá sa, akoby sa oheň krútil, čo je rozdielom, pre vo tme plávajúce lode od obyčajného plameňa dakde na brehu mora plápolajúceho. Okolo lomp je sklenený hrubý hlboko brúsený a svetlo živo odrážajúci aparát.

V lampáši je dobrý ďalekohľad. Z boku ale vyvešujú námorské znaky, aby mešťania videli aké lode sa jím blížia. Z ľava vyvešené vlajky znamenajú plachtové, z prava parné lode, kule k tomu privesené znamenajú počet lodí.

Že je z tejto 33 m. výšky na vystrčenom do mora molo vyhlad znamenitý, rozumie sa

samo sebou a býva od cestujúcich pilne navštevovaný.

Ale ako to tu v čas búrky vyzerá? Keď som r. 1857 prvý raz tam hore bol, striekali vlny hromovsky kolo neho, a vodu prehadzovalo ponad násyp, kde delá vystavené stály. —

Ostatne je tento dlhý, v Trieste najdlhší molo na čírych navožených a do mora poválaných balvanoch stavaný, je to tedy rukou ľudskou v mori utvorený kopec a na ňom stojí molo a majak.

Teplo bolo, ticho bolo, mrkať začalo, tam severne Občina začala sa striebriť vychodiacim mesiacom, keď sme sa poberali domov. Sadli sme do gondoly a hajde domov. Ale nie domov, šli sme najprv večerať.

Prv akobysme k pivu boli zasadli, vošli sme do krížových chodieb veľkého bursového staviska, kde sa i cassino nachodí. Tam leží veľký počef zväčša zahraničných novín s obecnosťou výlučne kupeckým. Na šraglách, ako veľiké evangelium rozprestrená leží kniha, kde sa prichodzie a odchádzajúce lode, s jakým nákladom sú a zkade sú, naznačujú. V tomto stavisku deje sa veľká finančná cirkulácia, a mimo nej v priestranej miestnosti cirkulujú poháre dobrého penavého pravda nie triestanského piva.

Druhý deň ráno sišli sme sa zase v kaviarni degli Specchi. Sadnúc na tramway, viezli sme sa cez Riva della Porta, cez Torrente, do Giardino publico. Krásna je to veľká zahrada čili park, ale bolo tak teplo, že sme sa po tónach ako hady fahali. Obecnosť bolo málo.

Stromy sú rozmanité južné. Nad zahradou čneje väža, kde vraj broky liali. Tam na blízku je i mestská nemocnica. Dlhो sme sa tu nebavili, a vrátiac sa, navštívili sme museálne sbierky a palác Revoltellov.

Tento palác je na dve poschodia. V prízemí s nádherou vystrojenom vystavené sú sochárske, rezbárske a maliarske umelecké diela. Sú to diela i patriace k domu, i vystavené k predaju a obdivovaniu od cudzích a domácich umelcov. Nápadný mi bol medzi inším veľký nový obraz, ako som sa pozdejšie dozvedel, malovaný vytečným Čechom v Pa-

riži, Čermákom, vlastnosť biskupa Strossmayera. Predstavuje výjav vojny černo-horsko-tureckej, ako Černohorci po zápolistých neschodných cestách koňmo a pešo sa driapu a ranených vojínov sebou vlečú. Biele vápeniny a pestrý kroj, rázne postavy a výrazné tváre vojínov znamenitý dojem urobili na obdivovateľov tohoto živého obrazu.

V schodových predsieňach prvého a druhého poschodia sú utešené mramorové symbolické sochy plavby a kupectva vystavené. To je predsieň; ako že to tam dnu vyzerá? Čo sa skvosu týka, náradie tohoto paláce prevyšuje krásnosťou a vzácnosťou ďaleko Miramare. Tu najmenšia vec, i ten kliniec je drahý. Len jedno, pravda už do očí bijúce chcem na dôkaz vzácnosti uviesť; na druhom poschodí je na stolíku porcellánový kvetník, dielo francúzske, za 23.000 frankov = 8120 zl. r. č. Bol žeby na lekvár!

Palác s náradím tak ako stojí poručil bezdetný Revoltella mestu Triestu. A všetko toto odhadnuté je na 6 millionov zl. r. č.

Nebude od veci, keď vám poviem, kto bol p. Revoltella. On bol mäsiarom, šťastlivými špekuláciami a kupectvom sbohatnul námame; tak v taliansko-francúzske-rakúskej vojne bol dodávačom v ten čas, keď sa Einatten a Bruck boli zanožničili. Jemu sa nič nedokázalo, a bol osobou i v najvyšších kruhoch obľúbenou.

Raz dával vo svojom práve opísanom paláci skvelý ples, k nemuž i sám arciknieža Max z Milana došiel. Aby ale i panie menej zámožné k nemu povolane nádherne vystúpiť mohly, dal jednu veľkú sieň všetkými k bálu potrebnými ženskými hábami vystrojiť, kde sa panie pripraviť mohly, a keď sa jednej druhej rozdrapila črievica, rukavica, mantilla, alebo ztratil ručník, mohla si tu vybrať všetko čo len potrebovala zdarma a elegantné. Že stoly k tomu primerane opatrené byly, rozumie sa samo sebou. Bol ten chlapík persona grata, a kto má 6 millionov, stane sa hneď i múdрым i — pekným.

V jeho salóne visí jeho vyholená podobizeň. On sám ale už hnije. Sic transit vana mundi gloria.

Opustiac nábobský palác, prešli sme obzerat neďalekú sbierku prírodnín.

Sbierka to nie veľká, nie početná, ale — menovite, čo týče sa lastúr, slimákov, rýb a zoophytov, dobre usporiadaná. Medzi lastúrami pekné exemplare som videl: *Dolium gigas* a *Strombus gigas*; z týchto posledných hotujú, ako som to v Benátkach videl, pekné šperky: zaušnice, brošne atď.

Z oboru korál som krajšie sotva ešte videl. Utešené Polypy. Arga *Emplectella* ako tie najútlejšie perá, vysoké, biele, červené a fialkové.

V oddiele mineralogickom ma potešil pohľad na známe bylino-chrobákové odtisky slinca Radobojského (Horvatsko) z ložísk syrkovej rúdy. Vo sbierkach geologických zočil som zastúpený Trachyt našich baňských miest. Tedy starý známy.

Medzi savci pamätná bola kašna s mumiami. Boly to mumie zakrútené v povojníkoch s hieroglyfickými písmami, a vyobalené, drevené, malované rakve. Barvy živé. Čiary rakve priliehaly črtkom mrtvol. Mrtvoly ako bábky z mädovníka, len že pravda čierne. Mimo toho vyložené boly i hlavy mumifikované. Oči čierne otvorené, zuby biele vyčerené, koža suchá, taha dost dobre zachovaná. Jedna hlava bola chlapcova, asi desaťročného, s červenými vlasmi ako plameň, nie na spôsob murínov (černochoch) krátke kučeravé, ale rozčuchrené, čo sa potahom s červenou farbou k čiernej tvári divno vynímalo.

Nасытění vidinami tašli sme si i žalúdok nasýtiť.

Zaviedol nás náš priateľ do jedálne dla mena i dla variva talianskej. Bola to dlhá prízemná sieň, ako dlhý a vysoký pitvor so sklepenou klenbou. Pozdĺž nej stály stoly a na prostred siení otvorená kuchyňa. Nad ohniskom múraný kepeň, aby dym a výpar ohniska voľný odchod majú, po jedálni sa neroznášal. Všetko dovedna čisté. Hostia posadali si pohodlne, t. j. chlapi bez kabátov. Tak som urobil i ja, čo je v horúčosti veľkou poľahodou. Pred ohniskom stojí tábla čili púďla, na nej rozložené sú všetky jedlá v surovom ale vkusnom spôsobe. Tam si vybereš a vyjednáš čo jiesť chceš, a vidíš čo jiesť budeš, v jakom je spôsobe, a pred tvojíma očima ho varia, smažia, pripravujú, čo je

ovšem praktické. Jiedli sme „rizotto,“ to je polievka ryžová, ale bez polievky, s drobkami mäsa vrchom nakopená. Potom sme jiedli najviac ryby: branzino, barbon, tunno, znamenité jiedlá, ale všetky v oleji pražené, ale tak fajnovom, že to od masla ani nerozoznať. Taliansky šalát a trpké ale veľmi fajnovej chuti červené víno. Ceny mierne.

Popoludní vybrali sme sa na parníku do Capo d' Istrii. — Dnes nás bolo na parníku veľa. Plavili sme v tom smere ako včera, pred zátokou Muggia dolu na juh.

Poniže Muggie upozornení sme boli na znaky pri brehu, kde nové lode zkúmané bývajú na rychlosť, ako plaviť vedia. Je to spôsob jednoduchý ako pri fiakroch, keď o zátokách behajú.

Zátoka Capo d' Istrie je širšia a hlbšia od Muggie. — Asi o malú hodinu pristali sme pri Capo d' Istrii.

Kopar alebo Kopr (horvatsky) má 9000 obyv. a je hlavné mesto Istrie. V dávnych vekoch slulo Aegida. Podmanené kruzom cisára Justiniana volalo sa Justinopolis. Stalo sa mestom svobodným, ač v X. storočí podmanili si ho Benáťčania, v XIV. Jánovčania (Genua) a r. 1478 zdrapili ho opäť Benáťčania. Toto v krátkosti jeho historia.

Mesto stojí v zátokách Valle Stagnano na ostrove, ktorý spojený je múraným mostom s pevninou. Vystúpili sme na molo. Doprosta malou výšinkou vystupujú, podávali sme sa stromoradiím hore ku ďaleko z mora už videnému vysokému a širokému žltému palácu. Tento palác je collegom toho palácu, ktorý som vlani videl v Illave v trencianskej župe; je to tedy väznica, kde oplani nize piatich rokov odsúdení miesta nemajú. Múry sú silné, obloky napospol ač pod vysokú strechu, ak sa nemýlim na tretie poschodie, mrežami opatrené. Drahé klenoty staviska sú strážené na vše strany vojakmi. Skvelý, pekný, s krásnym výhľadom do voľnej dialky opatrený dom, kolkými ľudskej spoločnosti vyvrhnutými elementami obývaný; kdežto biedna otrhaná nízka chalupa poctivé duše ukrýva.

Popri tomto tajupnom stavisku šli sme ku palazzo publico, staré z doby benátskej pochodiacie mestské stavisko. Vyznačuje sa

rezbárskou prácou a originálnym slohom, ktorý v pôvodine upomína na palazzo ducale v Benátkach. Kostol, ktorý práve na mieste, kde sa chrám Cybele skvel, stojí, zvonku je povšedný, zvnútri sme ho nevideli. Práve sa ľudia sypali z neho, kde sme mali príležitosť obzerať kroj a postavy Istriancov.

Pred kostolom stál cukrár. Detí bolo plno kolo neho, ako múch okolo mádu, a predával jim porciu sladolađu po novom krajiari. Lacnejší som tento tovar ešte predsa nevidel; pravda že to bola porcia asi za náprstok.

Ulice sú krivé, úzke, mrtvé, obločnice na domoch pozatvárané. Z kanálov na vše strany smräd. Domy čierne starobylé napospol sú bez krovu, čím sa od našich budúmkov celkom líšia a celému mestu druhú tvárnosť dodávajú. Horúčosť bola tak veľká, že podvečer pri jednom kláštore ženskom, keď som dľaň o stenu oprel, ma páčila ako horúca pec. Prešli sme krížom krážom celé mesto, i do okola. Sú tam veľa historicky pamätne staviská, ale klonia sa zväčša k úpadku. Vidno viac zašlú ako prítomnú slávu a významnosť.

Obzerali sme jednu mne posavád neznámu manipuláciu vypárania soli z morskej vody.

Z prava, t. j. z južnej strany mesta, fahá sa po druhý breh melčinou úpust čili hať. Keď je prítok mora, vpustia vodu haťou dnu, na čo hať zatvoria, zachlopenú vodu ponechajú vplyvu slnečnému na výpar. Na tom priestore sú podelené hrady ako v zahradách. Voda sa vypára, a sol biela sťa snáh svieti sa na hriadach rozprestrená alebo do hrbok posberaná, ktorá ešte príde od primiešania čistená. Morská sol je veľmi biela, belšia ako naša zvanová.

Vyrábanie morskej soli dáva komorský aerár právnym do prenájmu a platí jim od váhy. V Kopari taktó vyrobená sol obnáša do 560.000 cent. To je istá zlatá baňa, k než len morská voda potrebná, a tej jesto dost, i lúče slnca, tie už len tiež nechybujú.

Tam na brehu tejto soloparne predávali okolití Horvati bravov, zovňajškom a krojom našim zvolenským čipkárom podobní. Keď som sa pýtal o ceny tej kvikom pollerie, za mnou chodili, dlane otrčali a na silu mi jich

chceli odpredať. Bol by že mi to býval deputát na moju ďalšiu taliansku cestu.

Šli sme do hostinca k „Radeckému,“ kde sme kurčatá v oleji vyprázané jiedli. Stoly stály vo dvore v tiene jedného ohromného vínneho kra, latkami nad hlavou hostí rozťahnutého.

Prezerali, obzerali sme všetko, súkromé domy, dvory a zahrady. Vošli sme do jedného zovňajškom vynuikajúceho domu. Rukováť na bráne bola nápadne krásna, z liatiny hotovená, predstavujúc letiaceho genia. Zaslúžila by tá rukováť holengat sa na prvom paláci. Pitvor bol vysoký, v prvom poschodí na všetky strany galeriou opatrený, z než viedly dvere do komnát. Prostred pitvora visel veľký lampáš, aký zvykli mávať — dla obrazov — starobenátske gallie. V budovisku, ovšem starom, pamätnom, nevideli a nepočuli sme živej duše.

Bolo to istotne v dávnosti bývanie dákej patriciuskej osoby.

Benátski veľikáši, keď už svojím detom vysokú hodnosť doma zaopatrit nemohli, poslali do podmanených miest svojich synov, kde zastupovali prvé miesta. Oni sebou doniesli benátsku veľkomestskú nádheru, pychu v kroji, bývaní a vo všetkom obcovaní, a preto vidíme v týchto expositúrach mnohé napodobnenie benátskych obyčajov.

Už mrkalo, keď sme našu púť dokončili, nad väzením už voľný mesiac nakúkal do prístavu, lampy po meste už horely a ryby po mori člupkaly, keď sme sa pohli nazad. Radostný večer, plavba ani v raji.

Obecenstva bolo hore, ledvi že sme sa mali kde usadiť, už bolo veselo, hlučno. Nótli len sa tak kolo koparskej zátoky rozložené viničné kopce ohlášaly. I to by bolo ešte ušlo, lebo večer pri Capo d' Istrii bol pekný, i spev taliansky, enosť to talianskeho ľudu pospolitá, bol krásny, ale krev nenie vodou. Rozmarení pasažéri začali nám ponad hlavy flaše — ani nie celky vyprázdnené — a poháre do tichých vln morských metať. Keď sa benátsky Duca sobášil s Adriou, hodil do nej zlatý prsteň, Triestan to vykoná s litrom vína. Predsa dačo kavalierskeho v ňom trčí; keď už piť nevládze, leje víno do vody, inde lejú vodu do vína.

Čím diaľ od brehu, tým rástol spev, ale — každej kázni amen. Jedna a práve prima donna, ktorej gágor konkurroval s písfaľou parného stroja, naraz začala chrapotať. Škrtilo ju, krče či zrádnik ju začal lomcovať a gágorom jej vrčalo ako husi. Jej spolucestovatelia krútili sa kolo nej v klbku, trelí ju a prelievali jej zahrdúsený hrtan červeným vínom, liekom to universálnym. Až pri samom Trieste precítila sa.

Druhé ráno, t. j. 20. aug. o 6. hod. 10 m. sedeli sme už zase na železnici. Tou istou čiarou ako sem, šli sme až na Nabrezinu, a ztadiaľ opustiac čiaru Lubliansko-Pragerhof-Hradecko-Viedeňskú, odlúčili sme sa Nabrezino-Cormonsko-Benátskou železnicou na západ.

Z Nabreziny nížili sme sa dolu. I tu počiatkom vítal nás tou istou skalnatou mrvenicou Chrasť, ako sme to už prvej opísali. Čím sme ale išli diaľ, tým prívetivejšie a úrodnejšie ukazovali sa nám kraje. Železnica bežala mimo hradskej na nízkom brehu mora. Z ľava Adria, z prava vysoké vápenisté Flíčové vrchy.

Pri St. Giovanne odchýlili sme sa od zátoky Monfalcone a dorazili sme na stanicu Monfalcone, odtiaľto na juh asi dve míle leží Aquileja, Attilom rozbúrané mesto, Bonchi, Lagrado, Gradiška, Rubbia-Savogna. Sady, polia sú pilne obrábané, morušové sady, vinnice, ovocné stromy, hrušky, broskyne, marulky, fíky, kukurica a ryža sa striedajú. Bohaté, úhľadné obce, majere, hrady, villy a fabriky na hodbáb, staviská na chovania hodbabných húseníc, to jedno za druhým pútajú pozornosť cestovateľa. Kanále, ohrady, všetko to v najprísnejšom poriadku, a ani na piaď zeme neostane nepoužitej, neobrobenej. Ludnatosť týchto krajov je veľká. — Prišli sme na stanicu Gorieskú (Görz), od mesta asi $\frac{1}{4}$ hodiny vzdialenú. Gorica leží vo veľmi krásnej vrškovatej, stromovom a vinohradmi obtočenej doline. Na juh je nebo otvorené, na sever vypínajú sa mohutné hole. Práve tieto kaplnkami a hradmi posiate hole chráni veľmi malebný kraj pred severnými vetrami. Výtečná ovocina vyvážaná býva do Korutánska a ďalej na sever do chladných

vrchovatých krajov. Železnica ťahá sa na míle a míle dlhou zahradou, ktorá, pozdejšie jednoduchejšia, končí sa ač neďaleko Benátok.

Pri Záhraďe a Gradiške prekročili sme riekou Isonco, tak zase za Gorickou pri Podgore a pri Koprive prekročili sme potok Versu, ktorý pri Topoljane a Isonco pri Va Vicentina do rieky Torre vteká. Potom nasleduje Cormons, posledná stanica na území nášho mocnárstva, a posledná obec hraničná na hraničnom potoku Indrio je Giasico.

Za mostom Indrie sme už videli talianskú finančnú stráž, v zelených kabátoch žltospasolirovaných.

Po Benátky prešli sme ešte nasledujúce potoky a rieky: Erbezzo, Torre, za mestom Udinou: Cermon, potom Corno, veľký Tagliamento, pri Pordenone: Medunu, vyššie Treviso: Piavu (Pó), Torre, Livenza. Meduna a Tagliamento vyššie polovice svojho behu sú náramne široké, ale pri tom plytké a bielym pieskom vyplnené. Šírka je tolká, ak nie väčšia, ako Dunaj pri Pešti, ale dakoľko jarkov v tom štrku ospale sa hadiacich by mohol preskočiť. V jaseň, keď sú dažde, a na jar, keď sa na tyrolských hoľach snahy púšťajú a južný vetor „Föhn“ ich líže, naplnia sa mutnou vodou a zaplavia roviny; preto sú mosty dlhé na všetkých tých v lete suchých riekach.

Kraj od hraníc mimo železnice je všade jednaký, nepriehľadná rovina, málo kde nízkymi plytkými kopcami prerhnutá. Celá táto rovina je ako zahrada podelená na milliony parcell alebožto honov. Každý hon je rovnaký. Medze sú ovocným stromovím obrúbené, prostriedkom ťahajú sa 3—4 geometricky rovno bežiacie stromorady, stromami hore ťahajú sa révy takmer bez výnimky červeného vína. Medzi stromoradmi kukurica, najviac ale ryža. Kde len možno je kanalisovanie. Táto rovnošata ohromnej roviny ačkoľvek bohatá, úrodná, je príliš jednotvárna, až unujúca. Priemenu zažíva oko jedine za istý čas na tyrolských vápenných obroch, ktorí svoje strieborné ochladené hlavy nad zelené bujné benátske a lombardské nivy vypínajú.

V tejto nesmiernej zahraďe roztratené sú a to veľmi zhusta mestá, mestečká, kláštory,

kostoly, hrady, zámky, tvrdze, pevnosti, vse, | talianská kloní sa ač nepoznato proti jader-
osady, dediny. A celý tento úrodný kraj | skému moru, a ona dla povrchu a dla ze-
hnojený je krvou ľudskou väčšmi ako kde | miny je dnom ztečeného v dávnych vekoch
inde na svete, z nových, starých, najstarších | širšieho jaderského mora.

(Pokračovanie nasleduje.)

Keď Pán Bôh chodil po svete.

(Poviedka.)

Bôh a Petor cestovali

Šírym týmto krásnym svetom

A sišli sa z gazdom kmeťom;

„Hans Müller“ ho nazývali.

Môžte vedieť podľa mena,

Že bol Nemec od koreňa.

„Daj Bôh šťastia, hospodáru!

Hlad nás trápi, jiesť nám načim;

Prosíme ťa — posluž dačím:

Ďaku vzdáme tvojmu daru.“

Nemec mlčí, rozhutuje —

Polievkou jich počastuje.

Najiedli sa Bôh a človek

U roľníka až do sýta:

„Čo sme dlžni?“ Bôh sa pýta —

„Nech to stojí kolkokolvek.“

„Len groší mi dajte hodne

A máte ma v noci vo dne.“

Bôh a Petor cestovali

Šírym týmto krásnym svetom

A sišli sa s gazdom kmeťom,

Čo ho „Marco Rossi“ zvali.

Môžte vedieť podľa mena:

Latinák bol od koreňa.

„Daj Bôh šťastia, hospodáru!

Hlad nás trápi, jiesť nám načim;

Prosíme ťa — posluž dačím:

Ďaku vzdáme tvojmu daru.“

Rossi — grata mente! vetí

A hneď pre syr, žgance letí.

Najiedli sa Bôh a človek

U tohoto hostovíta:

„Čo sme dlžni?“ Bôh sa pýta —

„Nech stojí to kolkokolvek.“

Latinák sa hlavy chytá:

Tovar, sklepy od nich pýta.

Bôh a Petor cestovali

Šírym týmto krásnym svetom

A sišli sa s gazdom kmeťom,

Čo ho „Ördög Istrán“ zvali.

Môžte vedieť podľa mena,

Že bol Maďar od koreňa.

„Daj Bôh šťastia, hospodáru!

Hlad nás trápi, jiesť nám načim;

Prosíme ťa — posluž dačím:

Ďaku vzdáme tvojmu daru.“

Maďar rečie: „Tessék brátim!

Čo som dostal, to vám vrátim.“

Najiedli sa Bôh a človek

U Maďara až do sýta:

„Čo sme dlžni?“ Bôh sa pýta —

„Nech stojí to kolkokolvek.“

Maďar povie: „Vína, chleba

A salony ver' tiež treba.“

Bôh a Petor cestovali

Šírym týmto krásnym svetom

A sišli sa s gazdom kmeťom,

Čo ho „Ivan Sokol“ zvali.

Môžte vedieť podľa mena,

Že bol Slovan od koreňa.

„Daj Bôh šťastia, hospodáru!

Hlad nás trápi, jiesť nám načim;

Prosíme ťa — posluž dačím:

Ďaku vzdáme tvojmu daru.“

Slovan, čo má, jim predloží,

Nado všetko — chlebič boží.

Najiedli sa Bôh a človek

U Slovana až do sýta:

„Čo sme dlžni?“ Bôh sa pýta —

„Nech stojí to kolkokolvek.“

Slovan — duša čistá — vraví:

„Uctif hostov — kážu mravy!“

A tak hľa až od tej doby

Nemec vždy má plné kassy,

Latináci sklepy massy,

Maďar žitu sýpky robí, —

A náš Slovan? — Bože mu žič:

Chudobný je a nemá nič.

Dľa horvatského: Čáran.

L u k e r i a.

Od I. Turgenieva.

(Dokončenie.)

Ubehlo niekoľko mesiacov. Ja nechtiac pretrhnúť mlčanie, sedel som nepohnute na úzkom vedre. Tá hrozná, skale podobná nehnuteľnosť tohoto predou mnou ležiaceho, nešťastného stvorenia chytla sa i mňa — zdalo sa mi, že som zmeravený.

„Ale, Lukeria,“ hovorím konečne „čujže moju radu. Keď chceš, nuž sa postarám o to, aby ťa do nemocnice prijali, do dobrej, verejnej nemocnice. Možno ešte, že sa tam uzdravíš. Bolo by tam pre teba na každú prípadnosť lepšie, aspoň nebudeš samotná...“

Lukeria zmrastila sa.

„Ach, nechcem, pán môj,“ šeptala starostlivo „nedajte ma do nemocnice, nechajte ma len tak, ako som teraz. Veď by ma tam len mučili... Ako že bych tam ku zdraviu prišla. Raz prišiel sem lekár, aby moju nemoc preskúmal. Ja prosila ho pre Boha, aby ma len nemučil. Bože môj, ako prekrúcal to telo moje a obracal sem a tam! Dobré že mi nohy, ruky nepovylamoval. Jeho slová boli: to robím v záujme vedy, preto nosím meno učenca, za to platí ma država. „A ty — reknul ku mne — trp len a trp pokojne, za moje námahy dostanem vyznačenia ja, ktorý sa pre vás trudí...“ Keď ma už na všetky strany dobre napovytahoval, pomenoval nemoc moju takým jakýmsi učeným slovom a odišiel prec. Po tomto bolely ma všetky údy tela za úplných osem dní... Vy divíte sa, že som tu vždy samotná. Ach nie, nie som ja vždy samotná. Prídu ku mne hneď sedliacke devy z okolia a štebotajú mi všeličo, hneď zas pristaví sa u mňa nábožná pútnica a vypráva mi o Jeruzaleme a Kyjeve i druhých mestách posvätných. A keď nie i to, nuž mi samotnej predsa nie tak clivo. Ba... v skutku -- milšie mi tak... Nie pane, neodlúte ma od tohoto miesta, nedajte ma do nemocnice... Ja som Vám povďačná, ste laskavý so mnou... nechajte ma len na pokoji dobrý pane!“

Nuž jako chceš, Lukeria, jako chceš: ja len myslel, že by to ku tvojmu osuhu bolo...“

„Čo je ku môjmu osuhu, to znám ja. Kto môže spomôcť druhému? kto mu do srdca nahliadnuť? Človek si musí sám pomáhať! Verte, lebo neverte ale je to svätá pravda, že keď celé chvíle tu tak samotná ležím, pozdáva sa mi, jako by na celom svete okrem mňa druhého živého stvorenia nebolo! A v tom zdaní tak mi je okolo srdca — práve tak, jako v tom okamžení, keď sa v chráme pozehnanie rozdáva; potom zajdem sa v myšlienkach a zmocní sa ma čosi takého zázračného!“

„Nuž a v tom, o čom že tak predsa rozmýšľaš, Lukeria?“

„To, pán môj, nedá sa ani vypovedať, ani vyložiť. Keď to na mňa príde, vtedy zabudnem na všetko. Príde a zas zmizne, jako mrákavy. Keď príde, v ten čas je v duchu mojom všetko jasné! keď zanikne, nuž zas o všetkom nič neznám! Len tak sa mi zdá, že keby v ten čas ľudia okolo mňa boli, nebolo by mi to tak a ja cítila by som, že som nešťastná.“

Lukeria vzdychla si z hlboka. Jako druhé čiastky tela, vypovedali jej i prse službu svoju.

„Jako vidím, pán môj,“ počala opäť, „vy máte spoluútrpnosť ku mne. Lež na čo to? Nelutujte ma tak veľmi. Chcem Vám čosi sdeliť: veď sa pamätáte, čo som ja za veselé a všetečné dievča bola? No znajte, že si i teraz ešte zaspievam...“

„Čo, ty si spievavaš...!“

Ano chorálne, vianočné, sviatočné piesne, jedno s druhým! Zнала som jich mnoho a nezabudla. No, ihravé piesne teraz viac nespievavam. Dačo takého nesrovnáva sa už s mojím terajším položením...“

„Nuž a jako že spievaš? Len tak šepmo, sama pre seba?“

„Nie len šepmo — sama sebe, ale i srozumiteľne. Hlasno, pravda že nemôžem, ale čo spievam, tomu každý môže porozumeť. Prípadom som, že chodievam ku mne jedno malé dievča — sirôtka, ach, tá tak ľahko pochopuje a podržuje! Tú učievam moje piesne.“

Už štyri naučila sa odo mňa. Neveríte?! Nuž majte poshovenie — hneď Vám“

Lukeria vydýchla si. To očakávanie, že sa táto polomŕtva bytnosť spievať chystá, mimovoľne vzbudilo vo mne strach. No sotva som ešte jedno slovo vyrieť môhol, už sa mi do uší niesol trasavý, sotvá do počutia temný, len že čistý a pravidelný hlas Nasledoval druhý, tretí. Spievala svoju pieseň „na ohrade.“ Spievala a pri spievaní nezmenila predsa výraz svojej skamenelej tváre, ba práve oči stály jej stĺpkom. Ach, tak prenikave niesol sa ten jej biedny, bezmocný odumierajúcemu vzdychu podobný hlas zdalo sa, že dušu vydýchnuť chce Ja necítil pri tom strach, ale spoluútrpnosť, nevyvovedanú spoluútrpnosť — až mi tak srdce stískalo.

„Eh — nemožno ďalej!“ prestanúc riekla: „sily mi nedostačujú A tak som sa tešila . . .“

Nato zavrela oči.

Ja položím svoju ruku na jej malinké, studené prsty. Ona pozre na mňa, a jej počerčné mihalnice sfa na starobyľých obrazoch zlatolesklými obrvami obložené zavrela sa opäť. V niekoľko okamženiach na to, videl som jich blysknúť v polotme! . . . Boly slizou skropené.

Sedel som nepohnute.

„Nuž hľa, tak je to so mnou!“ preriekla Lukeria s napnutím svojích síl a vo priestor očí otvoriac vymihotávala z nich ťažké slzy. „Či to nenie haňba? To neprihodilo sa mi už od dlhého času, od toho času nie, čo tu bol Vazil Poliakov, ešte minulého roku. V ten čas, keď pri mne sedel a rozprával so mnou, nechýbalo mi nič. Jaknáhle sa ale vzdialil a ja zas samotná zostala, počala som plakať. Ba ozaj z jakej príčiny prišlo to teraz na mňa? . . . Týmto podobné slzy nie sú u mňa tak lacné . . .“ „Mladý pán!“ doložila Lukeria, „vy iste nechodievate bez ručníka . . . Keď sa Vám nehudí, utrite mi, prosím, aspon povrchne oči!“

Ja vyplnil som chтиве jej žiadosť a ručníček darom nehal. Najprv nechcela ho prijať. „Na čo mne tak drahocenný dar?“ pýtala sa. Bol to ručníček jednoduchý ale biely a čistý.

Konečne vzala ho do svojích slabuškých prstov a držala pevne. Polotemnota v miestnosti neprekázala mi viac, a ja rozpoznal zreteľne fahy nešťastnej, i obdivoval nežnosť a hladkosť površia jej bladožltej tváre, nachádzajúc na nej — aspon sa mi to tak zdalo — i stopy bývalej krásy.

„Tázali ste sa ma, pán môj,“ pokračovala Lukeria, či dobre spávam. Ja spím veľmi zriedka, ale keď tu i tu zaspím, prídu na mňa i sny — ach, tak utešené sny! Po každom takomto sne ani necítim, že som nemocná; v spaní vždy som zdravá a mladistvá O volkanie si do chuti po každom prebudení sa veľmi pečujem, len že mi je potom telo jakoby prikované.

Raz mala som veľmi podivný sen! Rozkázete, abych vám ho vyrozprávala? . . . Nuž slyšte . . . Zdalo sa mi, že som na poli, okolo mňa stálo žito, vysoké, zrelé, zlato-zrelé žito Za mnou behalo načervenasť, zlostné, veľmi zlostné psícatko a chcelo ma len vždy kúsať. V rukách držala som kosu, no nie obyčajnú kosu, ale mesiacu podobný kosák. S týmto kosákom mala som to žito žať. No náramná horúcosť tak ma omámila a ten kosák tak oslepil, že sa to mojej unavenosti nedalo ani prirovnat. Zo žita vyčnievala nevädza a ja narovnávala som jej hlávky. Myslela som na vitie tohoto nevinného kvetu. Vazil slúbil, že príde ku mne a ja chcela ho prekvapiť vencom a potom žito žať. Trhám kvet, ale vyklznul sa mi každý z ruky! Uviť veniec nebolo možné. V tom čujem kohosi blížiť sa ku mne a volať: Luša, Luša! Jaký žiaľ, že som veniec nemala! No, keď ten nie, nuž si položím mesiac na hlavu. A v skutku, ja položila si na hlavu mesiac, tak jako čepiec a v tom — počnem sa z celého tela svietiť tak, že som sebou i okolité polia ožiarila. A čo ďalej! Mne oproti spiecha ktosi po vrchu klasov, no — nebol to Vazil, bol to Kristus sám! To, po čom poznala som, že Kristus bol, povedať nemôžem; nevyzeral tak, jako ho kreslia a barvia, no — on bol! Holobradý, vysoký, mladistvý, celkom v bielo rúcho odetý — len páska mu bola zo zlata — s otvoreným náručím. „Nelakni sa,“ riekol. „Tys' moja vyvolená; nasleduj mňa do ne-

beského kráľovstva, kde na prvom mieste prospevovať budeš rajské piesne.“ Ja chytila sa jeho ruky A to psícatko ustlalo sa mi krčovite pred samé nohy V tom vyšvihli sme sa do hora! On vopred . . . Jeho krídla dlhé sťa krídla Mōvy šířily sa po celom obzore nebies — ja nasledujem ho! No, psícatko muselo odo mňa! Len potom som pochopila, že toto bola moja nemoc, ktorá v nebeskom kráľovstve trápiť ma nebude.“

Lukeria máličko mlčala.

„Druhý raz,“ počala z novu, „mala som nasledujúci sen, ba veru zjavenie. Snúvalo sa mi, že som ležala tu na tomto pleťovisku. Neočakávane zjavili sa mi nebohí rodičia moji — otec i matka a nepovediac ani slova uklonili sa hlboko predomnou. Ja pýtala sa: ach, otec, matka, prečo sa vy pred Vašou dcérou kloníte?“ „Preto,“ odvetili na to, „lebo trpíš na svete tak mnoho, žeš skrze svoje trpenie už dávno i dušu od všetkých hriechov očistila, no — odtrpela si i z vín našich čast veľikú. To je pre nás na druhom svete poľahoda. Očisťiac sa zo svojich vlastných hriechov teraz za hriechy naše trpíš.“ Na toto uklonili sa predomnou ešte raz a — zmizli; ja zostala medzi štyrmi stenami zas samotná. Neskôr brala som v pochybnosť toto skutočné zjavenie. I vyznala som to Velebnému otcovi Aleksovi pri spovedi. On mienil, že to zjavenie nebolo, bo zjavenia vraj len kňazstvo účastným sa stáva.“

„Tretí raz,“ slovila Lukeria, „nadišiel ma tento sen. Sedela som pri dráhe pod košatou lipou držiac v ruke palicu a vrece na pleci kosmo prevesené, hlava pak ovinutá mi bola šatkou — vyzerala som sťa pútnička. Takto vystrojená uberala som sa na odpusť ďaleko, ďaleko. Okolo mňa len samí pútnici kráčajúci v tichosti, snáď i nechtiac rovno, jedným smerom. Tvár každého bola smutná a boli si všetci podobní. Naraz vidím jednu ženu tisnúť sa vopred — bola asi o hlavu vyššia nad druhé. Oblek mala krem-obyčajný, inakší než oblek Rusky. I tvár mala zriedkavú, prísnu, zchudnutú sťa po dlhom pôste. Pútnice ťahovali sa od nej, no ona zvrtnúť sa kráčala rovno ku mne. Predomnou zastanúť merala ma okom so-

kola — žltým, veľikým, blyškajúcim. „Kto si ty?“ pýtam sa. Ona povie na to: „ja tvoja smrť!“ — Snáď si myslela, že som sa nad ňou prelakla? Veru nie, ba naopak — uradovaná prežehnala som sa svatým krížom. A tá žena, smrť moja rečie zas ku mne: „Lukeria! ty čakáš na mňa — a ja ťa predsa vziať nemôžem Maj sa dobre!“ Bože môj, jak veľmi som sa zarmútila nad týmto výrokom smrti! . . . „Vezmi ma len sebou,“ povedala som, „ach vezmi ma sebou matičko, holúbku môj!“ No ona hodiac ešte prísnejšie oko na mňa, počala ma školif. Pamätám dobre, že mi určila hodinu umretia ale tak nesrozumiteľne, tak záhadne reknúc: „po pôste na Petra Pavla!“ Na to som sa prebudila Také hľa podivné sny ja mávam!“

Lukeria zabladelala sa do neba a pomýšľala „Len jednu jedinkú sťažnosť mám, a tá je, že prejde i celučký týždeň, čo oko nenezažmúrim. Minulého leta cestovala týmto krajom vozmo jedna pani, ktorá ma navštívila a dala mi jednu skleničku s liekom proti nespaniu; naložila mi užívať z nej každodenne desať kvapák. To mi pomohlo a ja mohla opäť spať — len škoda, že som liek ten už docela stroвила. Snáď je Vám známo, z čoho liek ten pozostáva a kde je k dostaniu?“

Lukerii dala tá pani bezpochyby opium. Ja prisľúbil, že jej ten liek obstarám a obdivoval som do očí bijúcu trpezlivosť Lukerie.

„Ach pán môj!“ prednesla táto. „Vy hovoríte o mojej trpezlivosti — či je ona ozaj tak veľiká? Šimon bol o mnoho trpezlivejší — stál za tridsať rokov na jednej a tej istej soche! Nuž a ten pobožný človek, čo sa po prsá do zeme zahrabať a svoju tvár od mravencov roznosiť dal?! O jednom písennom mužovi počula som raz nasledujúcu udalosť: Bola jedna krajina, ktorú zaplavili Agariani — chcela povedať Angličania — vojnu, trýzniať a smrtiacať jej obyvateľov až hrúza. Ubohí obyvatelia títo čo kolvek podnikli proti tamtým, zostalo bez úspechu — osvobodit sa nebolo možné. Neočakávane zjaví sa vstred nich posvätná panna, schytí ostrý meč, oblečie sa v stocentové brnenie a tiabne proti Agarianom do pola — za-

hnala jích preč až za more. Konečne predstavila sa ludu a riekla: teraz ma zpäťte, lebo som sa sľubom zaviazala, že za môj lud podstúpim smrť ohňa . . .“ Lud chytil i spálil ju a zostal od Agarianov osvobođený! To hľa už bol čin slavný! Proti tomu sú moje trapy toľko, jako nič!“

Nutno mi bolo diviť sa nad ďalekým rozšírením povesti o panne z Orleansu a jej sobraznou postavou. Po malej prestávke pýtam sa Lukerie, že kolko asi rokov má.

„Ešte nie dvadsaťosem — alebo deväť. Ale načo vám znat moje roky? Ešte vám chcem niečo sdeliť . . .“

V tom pochytil ju prudký, suchý kašeľ a po kašli vydýchla si z hlboka . . .

„Hovoríš primnoho, Lukeria,“ nadvrhnem ja, „vrava ti zajiste škodí.“

„Máte pravdu,“ šeptala táto, „nutno nám nevraveť. Ale kde až sme v tej rozprave zašli! Nuž, keď vy, pán môj, odídete preč, zamknem sama od seba. Aspoň na teraz sa mi srdce oblahčilo . . .“

Pri lúčení opätovoľ som svoj sľub, že jej žiadaný liek dopošlem, prosiac ju ešte, aby starostlivo premyslela a udala všetko, čo potrebuje.

„Ja nepotrebujem nič — som, chvála Bohu, úplne spokojná,“ podotkla Lukeria pohnutým hlasom pri napnutí síl. „Ach, daj Bože všetkým ľuďom zdravia! . . . No, predsa vás ešte o volačo prosím . . . mohli by ste vašu pani matku nakloniť, žeby zdejším sedliakom — sú to veľmi chudobní ľudia! — niečo z prenájmu odpustila. To pole, čo v prenájme držia, je plané, malý úžitok donášajúce . . .“

Ubohí, jak by sa za vás ku Bohu modlili! . . . No ja — nepotrebujem nič . . . som cele spokojná.“

I toto vyplniť prisľúbiac uberal som sa proti vrátom. Ešte raz ma privolała.

„Pamätáte sa, pán môj,“ riekla, pri čom blyso v očiach jej čosi kremobyčajného, „čo ja za vlasy mala? Až do kolien! Nemohla som sa dlho odhodlať . . . tak pekné vlasy! . . . Česať sa v mojom položení, nebolo možné! . . . Vlasy odstihli mi . . . áno . . . Nuž teraz s Bohom, pán môj! Viac nemôžem . . .“

Pred odchodom na polovačku shováral som sa ešte i s majerníkom o Lukerii. Od tohoto dozvedel som sa, že ju v dedine len kostlivcom menujú; ostatne že nenie nikomu na farchu; reptáť nečúť ju vraj nikdy, nikdy ponosovať sa. Ona sama nežiada si nič ničoho, a za všetko, čo sa jej dá, je povďačná. A jaká tichá, jaká pokojná je — to sa ani opisať nedá. „Iste ju Bôh — tak dokončil majerník — za hriechy navštívil; no posudzovať preto, nebolo by v poriadku. Pán Boh buď jej milostivý!“

* * *

Pozdejšie dozvedel som sa, že Lukeria zomrela. Smrť pojala ju sebou v tichosti po pôste na Petra Pavla. Hovorilo sa, že v deň svojej smrti slyšala neprestajne hlasy zvonov, ačpráve to všedeň bol a Aleksievka od chrámu dobrých päť verstov vzdialená ležala. Ostatne sama Lukeria tvrdila, že tie hlasy zvonov neznely z väže, ale „z hora“ — „z neba“ povedať sa neopovážila.

Poslovenčil: *Jozef Jančo.*

Za svoje prijaté deti.

Besiedka od *Vil. Györyho.*

(Pokračovanie.)

III.

Ale aj ten dom, ktorý bol ubohú sirotu pritúľil, ktorý jej život blažiť a čo najúplnejšie v radosti súčasťníť sa usiloval, aj on sám požíval takých výdatných radostí, jaké predtým bezdetným manželom docela neznáme boly.

Jako sa zjinačil celý ten dom, odkedy sa to malé životaplné dievčatko otáčalo v ňom vókol muža a panej, zvlášte od toho času, čo Klárka v lúbej spoločnosti detskej zase docela vzala na seba svoju predošlú živosť, svoju predošlú veselosť.

Umierajúca bola slovila Julii: „Ver mi, nebudete s ňou mať žiadneho trápenia; oh, veď je ono také dobré, také poslušné dieťa!

A v skutku pravdu mala. Toto poslušné, povdačné, a pri tom tak rozumné malé stvorenie nikdy nezpôsobilo starosť alebo trápenie svojim nevlastným rodičom, naopak každodenne novú a novú radosť.

Jak prenikavé to bolo, keď ráno, večer, po prebudení, pred usnutím složilo malinké svoje ručinky a nevinnými ústočkami odriekalo tú modlitbičku, ktorej sa ešte od matičky bolo naučilo. Do času len toto, pozdejšie ale, a toto len z vlastnej pohnútky svojej urobilo, každý večer, každé ráno ešte štyri bozky pridalo k modlitbičke svojej. Dva bozky ku nebu hore poslala, dva tu na zemi vókol seba rozosiála. Pri prvých dvoch to zvykla hovoriť: „apkovi, maminke!“ pri druhých dvoch: „apkovi Ivanovi, maminke Julii!“

Čo sa potom všetko naštebotalo za celý deň svojimi výrečnými malými ústkami! Jak nepočtené detinské otázky upravovalo vo veku svojho prvého vývinu na svojich miestorodičov; s jakou pozorlivosťou naslúchala dávané jej na ne odpovede, a jak rozumne si jich zapamätala. S jakou povdačnosťou prijímala jednokaždé dobrodenie, v ňomž sa súčasnila, a jakou blaženou sa byť cítila, keď svojim milovaným miestorodičom dáku malú službičku preukázať mohla.

Muž i pani tak cítili, že je jim život dvojnásobne drahý, keď majú ešte i takéto malé milé dievčatko vókol seba, ktoré svojím menovať mohli, ktorému žili. Láska oboch v skutku závodila v dokazovaní devuške tejto svojej náklonnosti a blahosklonnosti, a kto videl túto všetko poskytujúcu dobrotu, nie toho sa bál, že deva sirota dostala sa do macošských rúk, ale toho, že ju také dobrota otáča, ktorá ju budúce prílišne rozmazní.

Ale devuška bola také beznáročná, také so všetkým spokojná, také za všetko povdačná, žeby ju snáď ani schválne nebolo možno bývalo pokaziť. Toto nebezpečie ináč v kole tejto rodiny žiadneho miesta nemalo. Jak Ivan tak i jeho pani manželka s veľkostí svojjej lásky spojovali i pravidelnosť dobrej výchovy, tak usilovali sa Klárke nie

len radosť spôsobiť, ale aj úplné blaho života zabezpečiť.

Táto vernosť, táto pečlivá láska otáčala malú devušku v dome tomto od jej prvého v ňom sa objavenia, táto označovala každý čin miestorodičov k jej prospechu vykonaný a použila každú zavdanú príležitosť, aby sa dosvedčiť a dokázať mohla.

Takáto významnejšia nad iné príležitosti bola tá, keď sa Klárkino meno už po druhýkrát po jej zavítaní do tohoto domu svätiť malo.

Miestorodičia chceli deň tento zasvätiť; dieťa svoje, lebo teraz ho už opravdove za svoje dieťa považovali, chceli potešiť, obradovať. Nie dajakým skvostným darom, ale takým, čo je i potrebný i užitočný, — a pri tom aby pamätnú slavnosť nezapomenutelnou urobil.

Odkedy dievčatko sem priviedli, od toho času nosilo ono voždy čiernosmútočné šaty. Rok smútku už pred pár mesiacmi bol vypršal, ale Julia to tak nacielila, žeby devuška na deň svojho mena zložila rúcho smútočné a aby sa obliekala zase do rúcha barvistého, veselého. Dala jej ušiť jednoduché, ale pekné a vkusné šaty, čomu sa detičky voždy tak velice radovať zvykli, a keď sa zhotovily: pred príchodom veľikého dňa tak jich ukrývala, aby jich Klárka dáko neuzrela, aby prekvapenie úplným byť mohlo — a aj sama sa tomu všetkemu tešila, ako dieťa.

Dar Ivanov bol iného druhu. Dievča vstúpilo do toho veku, kde sa dieťaťu už učiť treba. On postaral sa o najpotrebnejšie učebné prostriedky, na tento deň objednal príchod základne vzdelanej vychovateľky, ktorej ďalší duševný vývin dieťaťa svereny byť mal.

A tak prenikavé bolo vidieť popri miestorodičovskej tejto šlachetnej pečlivosti ešte aj oddanosť a náklonnosť čelade naproti dieťaťu sirote. Ani ona nechcela zaostať so svojimi darmi. Chyžná, velice spôsobná v ženských prácach, zhotovila pre ňu niektoré vkusné maličkosti, zahradník uvil krásnu kytku, a kuchárka zase poprosila pani veľkomožnú, aby ráčila jej dovoliť, žeby tohoto dňa všetko to variť a piecť mohla, čo malá slečinka rada má. Nik jich k tejto vďaka nevyzval, len

vlastné srdce jich ponúkalo, ktoré srdce často aj v tom najjednoduchšom človeku tak žive zná súcíť s nevoľnou sirotou.

A keď dvanásty august, deň Kláry, tento očakávaný deň prišiel, opravdovou zimničnou napnutosťou zachvel sa každý, kto dobrotou svojou účasť bral na dnešnom prekvapení.

Dary boli v salone na stole porozkladané a Klárku tam očakávali jej miestorodičia s vychovateľkou. Chyžnej bolo naloženo, aby ta voviedla dievča, jaknáhle by ho obliekla bola.

A v skutku sa aj tak stalo. Otvorily sa dvere bočnej chyže a dievča dnu vstúpilo. Bolo vidno, jak velice je prekvapené, tak že ani hovoriť nevedelo, ale ani jej dobrodincovia nemohli k slovu prísť.

A keď potom Klárka išla k Julii, aby jej ruku pobožkala, táto citom priduseným hlasom oznámila dievčatku, jaký je dnes deň a jako ho oni zasvätiť si žiadali, aby dokázali, nakoľko Klárku milujú, a budú ju milovať povždy, kým takou dobrou, príjemnou, milou a poslušnou bude jako dosiaľ.

A keď Julia už pri tomto oslovení dievčatka až k slzám bola dojatá: jak velice zveličený bol dojem tento, keď povďačné dieťa k slovu prísť nemohúc v hlasitý plač vypuklo a do náručia jej padlo, zase ruku Ivanovu popadlo a túže bozkami i slzami obsypalo. Ešte ani nevidela jednotlivé dary a už sa tak velice zaviazanou byť cítila, že jej pery, oči, slzy a hlasité bitie srdca, všetko len vďaka prezradzovalo, a mimo toho nič iného sloviť, cítiť a vyjaviť neznalo.

Povďačnosť dieťaťa tohoto bola tak prenikavá, že z prítomných ani jedno jediné oko suchým nezostalo. Nielen ženské plakaly, ale aj Ivan odvrátiac sa slzil. Ešte aj ten starý zahradník trel si oči svráskavenou rukou, keď sa Klárka dozvedela, že je tá utešená kytká od neho, a keď ho uzrela vo dverach, k nemu pospiešila, ramienka svoje k jeho objatiu vystierajúc a ešte voždy plačúc slovila:

„Ďakujem, dobrý Michal, ďakujem, milý zahradník!“

Aj tučná kuchárka stála tam za zahradníkom. Aj tá si s okrajkom zásterky utierala oči a ustavične len to opätovala:

„Bože môj! prečo je ten obed ešte tak ďaleko, prečo môžem len potom nastoliť sňahový „koch!“

Toto bolo jedno z tých jiedál, ktoré ona bola k dnešniemu obedu k vóli Klárke pripravila.

Opravdová radosť a vrelá vďaka neviných dietok voždy zvykla dojať šlachetné srdcia. Tú malú sirotu také srdcia otáčaly a tieto srdcia v skutku takú radosť, takú vďaka zbadaly v obdarenej.

Ale s týmto nebolo ešte konca slavnosti. Služobníctvo sa už vyhrnulo bolo z chyže, dievčatko sa už bolo prebralo zo svojho veľkého prekvapenia, tak že v stave bolo už aj jednotlivé pri každom predmete obnovenou radosťou poprezerat si predmety jednotlivých darov.

A hľa, tu bez hluku, po tíske otvorily sa dvere salonu, ale len asi na dve piade. A dnu vkročil nie človek, ale mladý krkavec, ktorý bol úplne do štvierán oblečený a do malinkého kočíka zapriahnutý. Krkavec smelo vskackal do chyže a pri každom skoku potríhol vozíčkom, ktorý bol jednoduchými vencami naplnený. Zpod vencov ale vyzeraly utešené letnie hrušky a usmievaly sa krásne jasenné marule. A vždy viac a viac ku predu blížil sa drobný povoz. Smiešne vtáča razom zastalo si na prostriedku salonu, blyskavýma svojíma očima v lavo v pravo točilo, a k najväčšiemu prekvapeniu celej spoločnosti odrazu nešikovne vykričlo:

„Kári, Kári, malá Kári!“

Oh, k jakému smiechu, ale k smiechu blaženost označujúcemu ponúкло toto celú shromaždenú spoločnosť! Tolko sa na tom nasmiali, že konečne v očiach všetkých zase sa len slzy zračily.

Ivan bežal ku dverom opáčiť, od koho by toto prekvapenie pochodilo. Ale vtedy už pri dverach nebolo nikoho. Len zo zprávy čelade sa dozvedeli, že tento dar pochádzal od druhov hry, od dietok duplom-debnárovcov. Mladého krkavca Valentín bol lačil a podivuhodnou trpelivosťou on ho naučil na vyslovovanie mena Klárikinho; on sám zhotovil utešený malý kočík, sám uplietol štvorne, aby kočík bol ním ku Klárke dovezený, po-

tom zobrať najkrajšie ovocie zahrady, najutešenejšie kvetiny. Mnoho nevystalo od nich, ale čo mali, to najlepšie všetko dať hotové Oh rodičia, tam hore v tej blaženejšej vlasti, či sa tohoto dňa i vašej radosti slzy nemiešaly do večernej na zem padajúcej rosy?

IV.

Že život ľudský prísny premenám zvykol podliehať, to snáď tam cítime po prvýraz, na tej hranici, na ktorej v živote detskom doba hry doba učenia zameniť zvykla. Jakokoľvek býva z počiatku nepatrným pôsobenie a práca tohoto zamestnania, jakokoľvek spôsobne by ho viedol vychovavateľ, s jakokoľvek veľkou chuťou by v ňom pokračoval sám žiak, to je predsa isté, že je svoboda už nie tak úplná; teraz počíname to cítiť, že máme určité hodiny, vymerané povinnosti, ktoré naplniť treba. Jasnosť svitu nášho zvykli nám už pomimo tiahu obláčky zastienovať na niektoré okamženia. Pravda, že len na okamženia, lebo po jejích odtiahnutí zase sa veselost a radosť hry zjasajú v predošlom svetle: ale pri tom všetkom predsa len pobadať, že život má a bude mať aj prísnejšie stránky.

Klárka sa aj duchovne práve tak pekne a výhodne vyvíjovala, jako to jej miestoroďičia očakávali a si žiadali. Radosť bola to schopné, učeniachťivé dieťaťko vynaučovať a pravá rozkoš vidieť ten pokrok, jaký devuška pod vedením dobrej vychovavateľky robila.

Zo dňa na deň zrajúci jej vek a tohoto nové a nové zaneprázdnenia, učenia, konania prirodzene voždy viac a viac vyplňovali čas devuškin, tak že so súdruhmi hier prvého detinstva, s dietkami duplom — debnárovskými, mohla sa len niekedy a zriedka schodiť. Ale preto jích srdcia tiahly sa k sebe i teraz tou čistou a opravdovou láskou, jako v prvých dňoch poznania sa. Ten rozdiel, že je Klárka zámožnejších rodičov dieťa a velice dobre majúcich sa miestoroďičov za vlastnú prijatá dcéra: ani dcéruška nespozorovala, ani od svojích miestoroďičov na to upozornená nebola. Deťmi boli ešte, nech nepoznajú žiadneho rozdielu medzi sebou. A oni ho ne-

poznali, ačpráve tento rozdiel jestvoval a aj mimovoľne sa zjavoval a na dietky pôsobil.

Držanie sa Klárkino, jej pohyby, pozdravy, o mnoho byly jemnejšími nežli jej súdruhov; prirodzeným spôsobom, lebo veď od útleho detinstva otáčala sa vo vzdelanejšom kole, nežli tieto. Toto dietky chudobných rodičov vedeli, cítili, videli, a panská deva, i nechtiac nad nimi vývodila. Klárka učila sa ďalej, pod vedením vychovavateľky, o nedlho takým predmetom jako sú reči, hudba, — o ktorých v jednoduchej dedinskej škole prirodzene ani reči byť nemôže.

Čo a o čom sa učili, odkedy sa spolu nevideli, o tom si obyčajne rozprávali, keď sa sišli, a táto rozprávka obzvlášte Valentína často skormútila. Životaplný ten šuhajček pohrúžil sa v takýto čas celkom do seba, ostal bez slova, a bez pohnutia sedel zadumený. A keď to Klárka zbadala a sa ho aj opýtala, že mu snáď čosi chybí, prečo sa tak zarmútil, šuhaj z hlboka si zavzdychal a celou úprimnosťou vyznával:

„Jako že by som nemal byť smutným, Klárka. Vidiš, ja som chlapec, som aj starším, a predsa nikdy nebudem toľko pekného vedieť, jako ty už vieš.“

„Čo by nie, Valentín. Veď sa ty to v škole naučíš.“

„Jako žeby som sa mohol naučiť, Klárka, veď ma otec na rok už odtiahne od školy; vtedy sa už vyučím.“

„Áno, z dedinskej školy,“ opravovala ho panská deva, „ale jest ešte i vyššie školy. Potom pôjdeš ďalej do mestských škôl.“

Do mestských škôl. Hah! Čo vyslovily pery tohoto dievčatka! Jesú ešte i vyššie, jesú i mestské školy! A v tých sa tomu všetkému možno naučiť, čo Klárka už vie a čomu sa Klárka ešte učiť má.

Od tohoto okamženia len jedna idea knieťala sa pred okom duše debnárskeho šuhajka, a to bola mestská škola. Oh, jako je to dobre, že sa on o tom dozvedel, že i takáto jestvuje; že jest ešte i vyššia trieda nad tú, kde sa nový zákon nazpamäť učili! Oh, jako sa on rád bude učiť, s jakou pilnosťou, aby tiež toľko vedel jako Klárka!

Ubohé dieťa, nevinné dieťa!

Či by bolo verilo to dievča, žeby týmto jedným slovom, tolko, ale tolko žiaľu bolo spôsobilo milému a usilovnému tomuto dieťaťu. —

A tolko žiaľu mu spôsobila! Takého žiaľu, ktorý to dieťa nešťastným urobil, lebo len dost chytro priblížilo sa to okamženie, kde dieťa pochopilo, zvedelo, jak ťažký, nesnesiteľný je los chudobného človeka, — a vtedy stalo sa nespokojným so svojím losom.

Sotva bola Klárka tie slová vyslovila, Valentín celou živostou zrýchlil kroky svoje, bežal k otcovi a slovil mu:

„Drahý otče, drahý otče, nemusíte ma od školy odtiahnuť, Klárka hovorila, že v meste sú i vyššie školy. Po examene ta pôjdem, tam sa budem učiť, drahý otče!“

Debnársky majster prísne a prekvapený zasmušene pozeral na svojho syna.

„A to ti Klárka riekla?“

„Ona, otče môj!“

„Vtedy ti to velice zle riekla, synu,“ odvetil otec. „To je pravda, že v meste sú aj vyššie školy, ale tie sú nie pre ťuhaja chudobných rodičov. Učenie tam mnoho stojí, tolko, že je to tvojemu otcovi nemožné. Vyhod si tú myšlienku z hlavy, Valentíne. Zostaň ty len jednoduchým remeselníkom, jakým je tvoj otec a bol aj tvoj starý otec.“

To bola odpoveď. A toto bola prvá príležitosť, kde tak opravdove milovaný otec, protirečil slovu tak opravdove milovanej priateľke jeho. A toto bol prvý deň v živote, v ktorom dosavád to bezstarostné dieťa pocítilo, že sú aj také ťažké života hodiny, ktorých tlačiacia tiaž je skoro nesnesiteľnou.

Vyhod si von tú myšlienku z hlavy! Áno, ale jako je to možno, keď toto slovo Klárka slovila? Oh, tedy chudoba môže byť ešte aj takejto svatej, takejto šlachetnej snahy prekážkou! Všetka túžba srdca, každé myslenie jeho duše tiahne dieťa k učeniu; cíti, žeby on časom aj k niečomu vyššiemu súci bol, nežli je pochtívě, ale jednoduché remeslo jeho otca: a hľa, túto túžbu, túto snahu nemôže dosiahnuť nikdy, len preto, „že je chudobný!“

Mladý ťuhajík nebol v stave vývod si dať z toho, čo ztratil, ale to bolo isté, že cítil bôl dákejší velikej ztraty, ktorý ho tak mučil,

že sa úplne premenil. Každý mohol túto zmenu pozorovať, kto Valentína pred tým poznal a aj teraz pozoroval.

V tomto čase stalo sa, že jedného dňa odpoľudnia, velebný pán Ambrosius Tichý, miestny kňaz, šiel na návštevu do kaštiela. Jeho vlúdna, okrúhla tvár snáď ešte nikdy nebola čistotnejšie oklúdená, šaty jeho pozornejšie očistené a kabát užšie zapätý jako pri tejto príležitosti. Ešte aj na ruke mal parádne rukavičky, tie ktoré pred tromi rokami bol kúpil. Nenie div, že mu tak dlho trvaly, veď nosieval jich len pri tých najslavnostnejších príležitostiach. Takéto príležitosti ale, jaké velice zriedkavé bývajú v živote jednoduchého dedinského kňaza!

Ivan srdečnou vlúdnostou šiel v ústrety príchodzíemu, a priateľsky stisol parádnou rukavičku.

„Pekne vítam,“ slovil, „čo mi dáva to zriedkavé šťastie?“

Lebo Ambro bol človek pre seba, ktorý v cudzích domoch nerád zavádzaval.

Starký kňaz neodvetil rovno na otázku. Obšírne sa vyzvedal najprv na všeličo od zdravia pani veľkomožnej počnúc, až po stav jasenného a jarnieho siača. Výborná, dobrá on bol chlapina, ale nikdy nestál v chýre jakéhosi zvláštneho spoločníka.

Ivan však už poznal jeho slabosti a nikdy nebol netrpezlivým proti nemu. Konečne poslieď sa predsa len dozvedel, prečo vlastne pán Ambro Tichý k nemu došiel.

„Blaho jedného života je v otázke, domine spectabilis,“ hovoril starý pán, ktorý z rozcestia novomodnej titulatury voždy zvykol utiekať sa k trefným starým, latinským výrazom, „blaho jedného života, opätujem, ktoré nesmieme dopustiť by zhynulo.“

Ivan bol vždy viac pozorlivejším.

„Jeden od Boha nadprirodzenými dary a dobrotou srdca nadaný ťuhajček chodí od našej školy, jehož vývin sme spolu s pánom učiteľom zo stupňa na stupeň s najväčšou pozornosťou sprevádzali. Môžem povedať, že má zriedkavé nadanie. A čo je hlavné, práve v tých veciach sa vyznačuje, ktoré sú v našej krajine nebars doma: v matematike. Výtečný k rátaniu a k vynálezom je to rozum.

Toho roku prestane do školy chodiť; a ten, čo je k tomu určený a povoláný, aby sa raz krajinsky chýrečným človekom stať mohol: bude jednoduchým debnánskym učňom, ktorý celý svoj život tým tráviť bude, že bude dúhy strúhať, pokazené vozy a kočy napravovať. A toto dieťa dobre cíti farchu svojej obťažnej budúcnosti. Od pár dní je taký zronený, že sa ani svoju úlohu naučiť nemôže. Divil som sa tomu; zavolať som ho k sebe, vyzvedal som sa ho a on mi soznal všetko otvorene, u prostred slz. Rád by chodil do školy, ale nemôže, otec nestačí, lebo je chudobný. A mne bolo tak ľúto toho dieťaťa, jako ešte málo ktorého človeka na svete; a sľúbil som mu, aby sa uspokojil, že sú ešte dobrí ľudia na tomto svete, a ja u tých budem klopať a verím, že mi bude otvoreno. Pre túto príčinu som došiel sem, domine spectabilis.“

A na dobré miesto prišiel statočný, starý pastier duší. Jednoduché, ale zo srdca pochádzajúce slová jeho byly tak presvedčujúce, ale spolu tak vrelo prosiace, že Ivan, ktorého k dobročinnosti aj tak nebolo načím prílišne nahovárať, prisľúbil svoju pomoc. Prisľúbil, že sa u otca Valentínovho sám bude zaujímať o žiadosť jeho a prisľúbil, že nakoľko mu možno, napomáhať bude šuhajca toho. —

Teraz zase parádna rukavička chytila pravicu Ivanovu a vrele, srdečne potriasla ňou.

„Ďakujem, domine spectabilis, ďakujem v mene tohto dieťaťa a ďakujem v mene božom. Uvidia, spectabilis, že na nehodného nezmrhajú dobročinnosť svoju.“

S tým odišiel blažený, že sa v svojej nádeji nezklamal.

A bezdetní manželia mali od tohoto dňa dve za vlastné prijaté dievky, sirôtka dievčatko bolo jedno, a chudobný šuhajík bolo druhé.

V.

V panskom dome tichunko, blažene, bez porušenia plynul život ďalej. V skutku mohol sa porovnať k takému tichunkému toku potoka, ktorý nenarušene plynie ďalej, a kade beží, po ceste svojej všade stretáva sa s kve-

tinami na svojom pobreží. Žiaden by sa nebol ani len myseľ opovážil, že príjde čas, v ktorom by sa tento tichý tok blaha mal zamútiť, na nepremožiteľné prekážky mal natrafiť, ktoréby dostatočnými mohli byť k tomu, žeby ho z cesty jeho vyrazily a na hladine skvelému zrkadlu podobnej búrlivé lúny spôsobily, k jíchž utišeniu treba by byly tie najmocnejšie sily.

A zavdaly sa také premeny, ktoré byly docela prirodzeného druhu a vopred očakávať sa daly, ale pozdejšie aj také, ktoré vysvetliť možno, ale napred predpovedať nemôžno bolo.

Medzi tie prvé, prirodzené a očakávať sa dajúce premeny alebo lepšie rečeno vývinu, prináležalo vyvíňovanie sa a zrast nevlastných dieťok.

A tento obostranný vývin spôsobil miestorodičom tú najúprimnejšiu radosť. Klárku ustavične mali doma pod očima, a nepretržnými svedkami mohli byť toho utešeného pokroku, ktorý deva v každej vede dosvedčovala. Ale boli spolu svedkovia aj toho, že jako utešene sa vyvíňovala duša devušky, zostávalo v detinskej nevinnosti o добрote jej srdce: práve tak radostne sa vyvíňovala aj telesne, a kto raz uzrel prebohaté čierne jej kadere, to čisté, jasné mramorové čelo, tie čarovným leskom svietiace veľiké, modré oči, tú milú, pravidelnej krásy tvár, tú štíhlu postavu: ten veru tak chytro nezabol Ivanovu za svoju prijatú dcéru.

Nie menej radostné zvesti išly o druhom dieťati, o Valentínovi. Ten z roka na rok tie najlepšie svedoctvá prinášal zo škôl, ale mimo týchto aj súkromné zprávy svedčily, že on bol v každom ohlade perlou toho ústavu, do nehož bol prijatý. Jak šľachetného srdca mladík bol on pri výtečných daroch rozumu, o tom svedčila aj tá okolnosť, že peňažitú podporu od chudobných rodičov svojich nikdy nežiadal, ale o nedlho mladík sám, — na dobro ešte dieťa — podporoval svojich rodičov, z uspokojených peňazí za vyučovanie, ktoré po domach dával, a keď šestnásty rok života svojho dosiahol, úplne sa sám vydržal vo veľmeste. Dostal sa k menším dieťkam za súkromného vychovavateľa, a panský

dom, ktorý mu dietky svoje bol zveril, bol dosť uznanlivým k nemu, aby starosti života a ťažké bremeno udržania sa cítiť nemusel.

Učenie a vynaúčovanie jeho tak ho zaujalo, že sa mu málo kedy dostalo domov sa podívať. Predtým ročíte len raz, na prázdniny, potom ešte zriedkavejšie mohol navštevovať nízky dom rodičovský.

Ale kedykoľvek prišiel, nie len radosť ale voždy i prekvapenie spôsobilo jeho objavenie sa. Jak utešene vyvíňoval sa aj on telesne i duchovne zároveň; v kole vzdelaných ľudí, jaké vzdelané a pekné chovanie sa vedel si privlastniť; jak snadno pohyboval sa Valentín aj v panskom salone, a pri tom jaký skromný, jak spokojný bol aj v nízkom byte rodičovskom, v bočnej chýžke debnárskej dielne otcovej. Starodávny, dobrý Valentín bol to aj dnes, lenže obzor duše jeho rozšíril sa bol nevýslovne.

A tak zaujímavé bolo pozorovať pri príležitosti takéhoto stretnutia sa Valentína s Klárkou, dokazovanie sa u nich voždy viac a viac pokročilého veku.

Keď sa Valentín z mestskej školy pri príležitosti prvých prázdnin domov vrátil, vtedy mu Klárka ešte s otvoreným náručím v ústrety bežala, sta brat so sestrou sa poobjímali a vybozkávali, i tykali si ustavične práve tak jako niekedy v blahej dobe kosby a cestovania na starom hyntove. Ale už pri príležitosti druhých prázdnin Valentín sám zanechal tykanie a pri všetkom nutkaní Klárky nedal sa viacej nahovoriť, aby svoju družku detinských hier dôverne po mene bol pozval.

Detinská príťažnosť Klárkina k Valentínovi v ničom sa nezmenila. Jestli došiel list jeho na rodičov, alebo na bratov a sestry, o čom sa Klárka zavždy dozvedela, voždy sa čo najstarostlivejšie vypytovala, ako sa Valentín má a voždy snažne prosila, aby jej pozdravenie z listu naňho písanom nevynechali. Toho malého vtáčka ale, ktorého bol Valentín onoho v skutku pamätného dňa jej menín na slová „Klárka, malá Klárka!“ navykol a ktorý stal sa nerozlučiteľným súdruhom devuškiným, toho to dieťa tak ľúbilo, tak verne opatrovalo, jakoby Bôh vie jak drahý, neoceniteľný poklad v ňom bola mala.

V živote Klárkinom časom zase nastúpila zvláštna zmena, a tá bola: — s úsmevom píšeme to slovo a predsa je to zvláštna zmena v živote mladých devíc, — že ju pri opätovnom dni jej menín tetka Julia s dlhými šatami prekvapila, teraz už nie svoju malú dcérečku, ale veľkú Klárku.

Dlhé šaty! Až po zem siahajúce! v ktorých sa nezkúsená nôžka každodenne zamoťáva, potkýňa.

A je to veru nie malá zmena: lebo v skutku o tom svedčí, že vek detinský prešiel a vek pannenský nastúpil.

Od tohoto času Klárka vždy viac podielu brávala na domácich záležitostiach, a pod starostlivým vedením tetky Julie i v tých tak pekné a chytré pokroky robila, jako pri vychovateľke vo vedách a umení.

A ťažko by bolo bývalo určiť, kde bola táto utešená stvora ľúbeznejšia: či v salone pri fortepiane, keď jej jemné prsty s citom týkaly sa klavesov a vyludzovaly čarovné zvuky zo strún, a či v kuchyni, keď si sňahobielu zásterku pred seba priviazala, rukávy vykasala, a okruhlým, bielym ramenom svojím tak pomiešala v železných i črepových nádobach, sám Bôh vie jaké všetko veci, že i tučná kuchárka pokrútila hlavou a nemohla sa zdržať, aby takýmto spôsobom nepochválila jej obratnosť:

„Pán Bôh požehnaj tú k vareške stvorenú, uliatu malunkú ručinku z peny!“

Julia sama bola natoľko vytržená nad zpsobnosťou nevlastnej svojej dcéry, že neraz privolala manžela svojho do kuchyne tymito slovami:

„Pod len, Ivane, pozri to dieťa.“

Ivan sa na prstoch prikradol ku kuchynským dverám a z tých poloopených sa prizeral na zpsobnú mladú gazdinku, odtiaľ sa tešil v jej rozpálenej tvári a v práci zpsobilých jej bielušských, okruhlých ramenoch.

Ale ach, úplnú blaženosť tohoto panského domu napotom, čím neočakávanejšie, tým citeľnejšie pomútila, úplne zničila nevlúdna, ukrutná navštevovateľka: smrť.

Oh, smutná, smutná to bola prípadnosť! Julia počala sa sťažovať na neobyčajný neduh, ale chcela vzdorovať hlásiacej sa nemoci.

Držala sa — ale všetko nadarmo. Nemoc sa jej zmocnila a tak rýchle postupovala, že mladý, kvetúci, sotva tridsaťročný jej život, vzdor všetkej novej a aj cestou obetí zapatrovanej lekárskej pomoci, pod niekoľko týždňami do hrobu upadol.

Málo je to povedať, že celý dom, ktorý v skutku vyzýval túto zriedkavej lúbeznosti paniu, nesmierne žalostil natoľko, že sa ani potešit dať nechcel, za ňou.

Ivan, tento neohrozený, v ráze tak silný muž, bol docela zronený.

„Nie, toto som nezaslúžil, toto som nezaslúžil!“ narietal zronene, „toto je viac, nežli čo je v stave zničiť milujúce srdce! Takto sa rozlúčiť tým, čo sa tak milovali! Takto sa rozlúčiť tým, čo sa tak milovali! Takto sa rozlúčiť tým, čo sa tak milovali! Toto som nezaslúžil!“

Pod farchou bolasti jeho temer klátila sa viera jeho v riadenie božie.

Oh, mnohí už tak nespokojne reptali, ktorých podobná rana zastihla, ale mnohí potom časom aj to zkusili, čo básnik tak pravdivo hovorí tymito nadšenými slovami: „Nepukne tak snadno trpiace srdce na kusy!“

Hlboko, dlho môžu bolet rany, ale čas, zvlášť pri ľudoch šľachetnejšieho rázu, predsa len prinesie svoj balzam aj na tie najbôľnejšie.

Snáď nám je aj zbytočné spomenúť, že

k úlave bolasti Ivanovej tak blahonosne, požehnané vlivala prítomnosť Klárkina. Nik nedsielal bolast ztratom manželky postihnúťšieho manžela natoľko, ako táto deva, ktorá teraz po druhýraz utratila matku, v skutku tak dobrú matku, ako tá prvá bola; nik nepoznal a nemiloval mimo muža nebohú natoľko, ako táto deva, ktorá Julii tolkou vďakou zaviazaná bola.

Deva táto, vzdor svojmu mladému veku, natoľko si ešte aj vo vedení domácnosti osvojila obratnosť Juliinu, jej zvyky a spôsob, že celý stroj pri jej vedení práve tak šiel, ako pred tou veľikou pohromou. Od zapodievania sa s malichernými starostiami práve tak oslobodila i teraz Ivana Klárka, jako to prv jeho manželka robila, a nač to tajiť, takáto pomoc je voždy nevýslovne veľikým dobrodením pre mužov.

„Bože môj, čo by zo mňa bolo, keby si ty tu nebola, dcérka moja!“ slovil často Ivan s tou najväčšou uznanosťou.

„A čo by bolo zo mňa,“ odvetila ona, „keby som tu, na tomto požehnanom mieste, nebola?“

„A keď ta raz predsa odvedú?“

„Oh, otče môj!“ odvetila zaprílená Klárka, „kto by na to myslel! To bude nikdy, lebo nikdy! Ba ktože by mňa vzal?“

(Dokončenie nasleduje.)

Drobnosti.

Zásluhy Ruska na poli zemepisu. Slavný nemecký učenc dr. A. Petermann uverejnil v 53. sošite časopisu svojho „Geographische Mittheilungen“ preklad úradnej zprávy, ktorú sloutný ruský cestovateľ plukovník N. M. Prevalskij zaslal cis. ruskej geografickej spoločnosti v Petrohrade o svojej ceste z pohraničného ruského mesta Kulče ku jazeru Lob-Nor a pohoriu Altyn-Dag. Cesta táto má veľkú dôležitosť, lebo sa týka územia, ktoré až dosiaľ bolo geografom skoro úplne neznámym, zvlášte kotlina okolo jazera Lob-Nor nebola ešte od žiadneho vzdelaného cestovateľa prezkúmaná a opísaná. Petermann posudzuje cestu a zásluhy Prevalského veľmi

pochvalne. Problém, ktorý rozlústil Prevalskij touto cestou, kladie Petermann na roveň s odhalením Nilských prameňov, s cestou, ktorú vykonal chýrečný Stanley na Kongu atd. Ďalej hovorí, že Prevalskij previedol svoj plán majstrovsky, že oboznámil svet s výsledkom svojej výpravy rýchle so skromnosťou v pravde vedeckou; v jeho zprávkach dostane sa svetla nového nie len geografii, ale i ethnografii, geologii, botanike a zoologii. Pri tejto príležitosti dokladá Petermann, že je teraz Rusko štátom, z ktorého by si na poli geografie mnohé evropské a mimoevropské štáty príklad brať mali. Toto svoje tvrdenie odôvodňuje Petermann tým, že zároveň prikladá

statistický prehľad geografických spoločností v Rusku, ktoré v tomto ohľade porovnáva s Nemeckom. Vidme tedy.

Cis. ruská geografická spoločnosť, založená r. 1845 v Petrohrade, má 589 skutočných členov a 60.700 mariiek dôchodku. Ostatnie ruské geografické spoločnosti stoja nasledovne: Tiflisská (od r. 1850) má 89 skut. členov a 9300 mariiek dôchodku; irkutská (od r. 1851) má 182 členov a 11.000 m. dôchodku; vilnenská (od r. 1867) má 48 členov a 323 m. dôchodku; orenburská (od r. 1868) má 39 členov a 2125 m. dôchodku; konečne kievská (od r. 1873) má 177 členov a 5330 m. dôchodku. Všetkých tedy členov je 1124 a dôchodok obnáša 88.788 mariiek. Základný majetok ale obnáša 311.360 a okrem toho štátna podpora 61.350 mariiek. V Nemecku naproti tomu je 9 geografických spoločností (Berlín, Frankfurt, Darmstadt, Lipsko, Draždany, Mnichov, Bremej, Halle a Hamburg) a tieto majú v celku 39.242 mariiek príjmov, majetok základný 52.804 m., štátna ale podpora obnáša len 1650 mariiek. Ku koncu dokladá dr. Petermann: „Wer daher von den Russen immer nur als von „Barbaren“ spricht, fände vielleicht vor seiner eigenen Thür Etwas zu fegen.“ (Kto tedy o Rusoch voždy len jako o „barbaroch“ hovorí, najde snáď pred vlastnými dverami dosť čo zametať.)

Drahé knihy. V Paríži predáva sa teraz verejnou dražbou knižnica po F. Didotovi. Za prvý soznam, obsahujúci 715 čísel, utríženo 857.204 frankov. Jednotlivé spisy predané boly za vysoké summy. Tak predaný bol rukopis z 15. stoloetia „Chroniques de Normandie“ za 51.000 frankov; kúpilo ho mesto Rouen. Iný rukopis „La Coche ou le Débat d'amour“ od kráľovny navarskej kúpený za 20.000 frankov. Latinsko-francúzsky slovník s grammatikou, rukopis to z r. 1440, predaný za 9000 fr. „Les trois âges,“ rukopis, ktorý patrilo kedysi kráľovi Ludvikovi XI., kúpený za 8000 frankov.

Hollandská výprava k severnej točne nastúpila nedávno cestu. Loď, na ktorej išli, bola práve len k tomuto účelu vystavená. Mužstva je 14 chlapov, veliteľ Bruyne, Koolemans-Beynen, ktorý súčasnil sa už na jednej

expedícii, ďalej prírodopýtec Sluihez, lekár Anrovy a fotograf Grant.

Ján Fogarasi, jeden z popredných literátorov maďarských, zomrel v Pešti 10. t. m. na porážku. Narodil sa 17. apríla 1801 v aba-ujvárskej stolici. Jeho hlavnie dielo bol veľký maďarský slovník, ktorý zostavil poverený bol maďarskou akademiou nauk spolu s Czuczorom. Z vďačnosti oproti jeho zásluhám o maďarskú literatúru pochovala ho práve spomenutá akademia na vlastnie útraty.

Zajímavá expedícia odišla dňa 19. júna z New-Yorku. Je to loď „Eothen,“ ktorá vydala sa na cestu, aby vykutala pozostatky chýrečnej Franklinovej expedície. Veliteľom lode je kapitán Barry, ten istý, čo u Eskimákov našiel bol také ližice, na nichž vyrytý bol odznak Franklinov a začiatočné písmeny jeho mena, a to zavdalo príčinu k terajšej expedícii. Eskimáci vyprávali, že ližice našli v rozboreninách lode, ktorú laddové balvany boly rozdlávilily. Vyprávali, že cestovatelia od hladu a zimy po jednom pohynuli a že „bilata“ (vodca, totiž Franklin) mnoho písaných kníh zanechal, ktoré s ním spolu pochovali. Cieľom Barryovej expedície je Repulse Bay. Expedícia záleží z 25 ľudí, ale vezmú ešte aj mnohých Eskimákov sebou. Loď zásobená je bohate a na dlhší čas zbraňou, strelivom a potravou. Útraty expedície vy-počítané sú na 25.000 dollarov.

Veľkú sensáciu zapríčinila reč, ktorú vyslanec V. Istóczy povedal po tieto dni na práve zaklúčenom krajinskom sneme v záležitosti židov. Rečený vyslanec podal návrh, aby volakedajšia židovská krajina bola obnovená a židia aby sa ta prestahovali. Istóczy čiernymi farbami líči pôsobenie židov medzi ľudom. Zajímavé sú nasledujúce statistické dáta. Dľa popisu, ktorý cisár Jozef II. bol nariadil, bolo r. 1785 75.089 židov v Uhorsku, o 20 rokov pozdejšie r. 1805 bolo jich už 127.816, r. 1840 241.632, r. 1848 292.000, podľa rakúskeho popisu r. 1857 413.118, podľa popisu r. 1869—1870 552.133. Dľa týchto dát od r. 1785 až do r. 1870, tedy za krátkych 85 rokov, takmer zosemnásobil sa počet a židovský živel priemerne zdvojnásobňuje sa u nás každých 30 rokov. Prí-

tomne je židov vo vlasti našej už 710.000. Istóczy vypočítal, koľko v ktorom čase bude židov v Uhorsku, keď jich dosavádne pravidelné zdvojnásobňovanie sa príjme za merítko pre budúcnosť. Dľa toho výpočtu bolo by jich r. 2020 už vyššie 17 millionov! Pri tom počet ostatného obyvateľstva nie len sa nezráha, ale klesá, a preto nie div, keď Istóczy obáva sa, že z Uhorska stane sa časom židovská krajina.

Chvála vzdávaná Slovanom od Francúzov a Nemcov. Vari žiaden národ na svete nemal a nemá tolko závistníkov a nepriateľov jako Slovania. Ačkoľvek sú národ tichý, skromný, pracovitý, ačkoľvek nikomu neublížia a za cudzím majetkom nebažia, predsa dosiaľ len zriedka kedy ozval sa v cudzine hlas, ktorý by o nich šetrne, spravodlivo súdil. Najnovšie prichodí nám zaznamenať dva takéto hlasy, jeden francúzsky a druhý nemecký. Francúz Tissot po skončenej válke nemecko-francúzskej cestoval po Nemecku a potom túto púť opísal a to, čo napísal o Nemcoch, nebolo veru veľmi pochvalné. Pozdejšie vydal ten istý francúzsky spisovateľ knihu o Srboch lužických, ktorých nevie sa dost' vynachváliť, Nemcov ale pritom čo najviac haní, že z púbej závidí vyhladili mohutný niekedy kmen polabských Slovanov, tak že len nepatrné zbytky z nich v Lužici pozostaly. Chváli ale Srbov jako ľudí krásnych, silných, pracovitých a pri tom aj zámožných. Zvlášte ale vychvaluje krásu a lubozvučnosť srbského jazyka. — Počiatkom minulej zimy vyšla iná kniha od toho samého Tissota o „Viedni a jej obyvateľoch,“ v ktorej zase veľmi pochvalne zmieňuje sa o Slovanoch viedeňských. Hovorí, že vo Viedni náramne mnoho býva Slovanov, zvlášte v predmestiach a tvrdí, že každého Slovana, keď naňho len pozre, pozná a že vždy teší sa prítomnosti jeho.

Nemci ovšem narobili si z Francúza Tissota dosť všelijakých vtípkov, ale práve teraz povstal aj medzi nimi chválorečník Slovanov, ktorý vydal knihu: *Slavismus a mravnosť.* (Slavismus im Lichte der Ethik von E. Hardtmann, Gotha bei Perthes 1878.) Spisovateľ chváli najprv Nemcov, ktorí prebývajú v krajinách, kde rieka Odra tečie.

V nich vidí svoje ideály mužnosti a mravnosti a jim zvlášte pripisuje vernosť, pravdomlivosť, pilnosť, pričínlivosť, skromnosť, domácnosť a uctivosť k ženskej pleti. V týchto krajoch vidí jadro prušiacťva, ktorým má sa preporodiť celé Nemecko. Tieto vlastnosti pruských Nemcov však len tak možnými sa staly, že sa smiešali so slovanskou krvou, nouž dostalo sa jim viac príjemnosti a skromnosti, nežli sa u skutočných, pôvodných Nemcov nachodí. — Tým viac ale ešte zveľbuje a oslavuje spisovateľ skutočných Slovanov, z ktorých nový šťastnejší život pre celú Evropu má sa objaviť. Žiada, aby Rusi dostali Malú Asiu až pod horu Taurus, Carhrad a Thraciu až pod Balkán od južnej strany. Spravodlivý, nepredpojatý Nemeck dokumentoval tým slavné mravnú ušľachtilosť a svetodejné, Evropu k lepšiemu, zdravšiemu životu preporodujúce povolanie Slovanstva, dokázal, jaké nespravodlivé hlasy sú tie, ktoré Slovanov vo svojej slepej zášti len haní a zneuctovať vedía.

Medzinárodný spisovateľský kongres.

Paríž je teraz mestom, kam zo všetkých strán sveta putujú tisíce ľudí, aby pokochali sa na najnovších výdobytkoch a pokroku ducha ľudského. Vedľa svetovej výstavy od-bývajú sa v Paríži i rozličné sjazdy učencov; vedomci rôznych národov starého i nového sveta podávajú si tam ruky a vymieňajú myšlienky. Takýto kongres zahájený bol 18. júna v divadle Châtelet, a síce medzinárodný spisovateľský kongres, ktorý má za účel, aby znovu prezkušal dosiaľ vydané zákony na ochranu literárneho vlastníctva a aby v tomto ohľade medzi národami evropskými docielené boly záruky, založené na zásadách vzájemnosti. Bolo tam zastúpené spisovateľstvo francúzske, italské, ruské, anglické, nemecké, dánske, španielske, portugalské, belgické, ba aj brasilianské z južnej Ameriky.

Najskvelejším momentom rečeného zasadnutia bola reč, ktorú predniesol čestný predseda kongresu, slavný francúzsky romanopisec Viktor Hugo. Hovoril medzi iným s uchvacujúcou výmluvnosťou: „Buďte mi vítaní, spisovatelia, rečníci, básnici, filosofi, myslitelia, bojovníci ducha! Vy a my sme občania obce všesvetovej. Ruka v ruke utvrdíme tu dnes všetci svoju jednotu a svoje združenie! Nesišli sme sa k vôli prosperchom

osobným, lež pre dobro všeobecné. Čo je literatúra? Je to stály pochod ľudského ducha do sveta. Čo je osveta? Je to stále objavovanie nových právd a krás, ktoré ľudský duch na každom kroku svojho pochodu vykonáva. Preto možno riecť, že literatúra a osveta je jedno a to samé. Národy merajú sa podľa svojej literatúry; vojsko dvoch millionov ľudí zanikne, Iliada trvá. Grécko je malé svojim územím a veľiké svojim Eschylom. Rím bol len mesto; ale Tacitom, Virgilom a Juvenálom toto mesto naplnilo celý svet. Keď vyslovíte meno Španielska, Cervantes vstane; keď hovoríte o Itálii, Dante sa vám predstaví, a keď menujete Angliu, Shakespeare sa objaví. Pánovia, vaše povolanie je vznešené. Ste jako zákonodarný sbor literatúry. Keď nemôžete hlasovať o zákonoch, môžete ich aspoň diktovať. Chcete položiť nový základ: literárne vlastníctvo. Chcete dať naučenie zákonodarcom, ktorí by radi urobili z literatúry vec čisto lokálnu, že literatúra je zjav a skutok všesvetový. Literatúra, to je panstvo plemena ľudského ľudským duchom. Vlastníctvo literárne má užitočnosť všeobecnú. Všetky staré monarchické zákonníky zapieraly a zapierajú ju dosiaľ. A jakým účelom? Účelom poroby. Spisovateľ vlastní, to je spisovateľ svobodný. Zrušiť jeho vlastníctvo, znamená zrušiť jeho neodvislosť. Aspoň sa tak dúfa. Myšlienka spisovateľova ovšem uniká každej ruke, ktorá by ju polapíť chcela; ale kniha je rozdielna od myšlienky, jako kniha môže byť myšlienka polapená, jako sa opravdu stáva. Kniha náleží priemyslu a obchodu; predáva a kupuje sa; je to vlastníctvo vytvorené, nie nado-

budnuté, a iste vlastníctvo zo všetkých ostatných najmenej popierateľné. A toto nezrušiteľné vlastníctvo despotickej vlády rušia; konfiškujú knihu, domnievajú sa, že takto konfiškujú spisovateľa.

Pánovia, konštatujeme tu vlastníctvo literárne, ale zároveň založme vlastníctvo verejné. Áno, postupme ešte ďalej. Rozšírme hranice toho verejného vlastníctva. Máme tu dve zásady, nezabúdajme na to. Kniha čo kniha patrí pokoleniu ľudskému. Všetci intelligentní ľudia majú k nej právo. A ak nadíde otázka, ktoré z oboch práv má byť obetované, právo spisovateľovo a či právo pokolenia ľudského, iste by sa muselo obetovať právo spisovateľovo, lebo našou najvyššou povinnosťou je obhájiť prospech všeobecný, a všeobecnosť, hovorím to s dôrazom, má pred nami prednosť. Myslím však, že tá obet nieje potrebná. Zatyľ vykladal Hugo, že sa musí zachovať miera medzi výstrednými nárokami literárneho vlastníctva a medzi neodtajiteľnými právami ducha ľudského. Najst túto mieru, smierť vlastnícke právo spisovateľovo s právami všeobecnej osvety, to úloha prítomného spisovateľského kongressu v Paríži. „Svetlo! svetlo všade! svetlo vždycky! Potreba všetkých je svetlo! V knihe je svetlo. Otvorte knihu a z nej zažiarí svetlo. Vy, ktorí chcete vzdelávať, obživovať, zušľachťovať, zjemňovať, rozkladajte knihy všade!“ Takto prívola Hugo všetkým tým, jichž úlohou je v lude nie tmu, lež svetlo rozširovať, svetlo pravdy a práva. — V nasledujúcom zasadnutí kongressu predsedal chýrečný, našim ct. čitateľom dobre známy ruský spisovateľ Ivan Turgeniev.

Literatúra a umenie.

Bolo by nám na tomto mieste pilne si všimnúť a kriticky sprevádzať nie len literárne plody, ktoré u nás na Slovensku na svetlo vyndú, lež dľa možnosti bedlive stopovať vôbec aj literárny ruch a kultúrny rozvoj a pokrok všetkých bez rozdielu národov slovanských. Blahodarné následky takéhoto pokračovania samy od seba bijú do očí. Stále a čím úplnejšie oboznamujú sa, keď aj nie so všetkými, aspoň s výtečnejšími a všeobecným slovanským ráz a smer majúcími literárnymi produktami našich dľa rečí a krve bratov, obsiahli by sme pomaly našim duševným okom celé to ohromné pole práce a pokroku slovanského ducha, vedeli by sme, čo kde a jako sa koná, jakým smerom ubierajú sa vo svojom kultúrnom rozvoji jednotlivé haluze slovanské, čo by zase na naše

vlastnie literárne pôsobenie nemohlo zostať bez blahodarného účinku. Takýto čím užší duševní styk, takáto vzájomná výmena myšlienok je nám všetkým súrne potrebná, jestli Slovanstvo má sa vzájomne poznať a ak dôstojne vyplníť chce na kultúrnom poli tú vznešenú úlohu, k nejž svojím počtom a rozsiahlosťou a svojimi nevyčerpatelnými darmi a znamenitými vlohami neomyľne je povolané.

Bohužiaľ! naše terajšie prostriedky a pomôcky sú príliš obmedzené, nežli žeby sme tejto tu stručne nastienenej úlohe, jako by sme chceli, mohli vyhovieť. Vzájomnej výmene slovanských literárnych plodov stoja ešte voždy mnohé a veľké prekážky v ceste a my odkázaní temer výlučne na nevelký počet bratskou vzájomnosťou doposielaných

nám časopisov. Nakoľko tieto skromné prostriedky postačia, budeme si i teraz už, ako dosiaľ, pilne všímať, čo kde znamenitejšieho na poli slovanskej literatúry sa zjaví. Nemyslíme, že slovanskí spisovatelia a nakladatelia len a hlavne preto mali by si svoje diela vymieňať, aby tieto jednoducho patričným obecenstvu cieľom získania predplatiteľov boli oznámené, a keď by k tomu nebolo výhľadov, žeby sa od takej vzájomnej výmeny upustilo malo; nad touto špekulatívnou stránkou našej otázky stojí vysoko duševní fond, ktorý pri označenom a nami vrelo odporúčanom pokračovaní by sa do-cielil. Želáme si, aby tento náš hlas tam, kde to možno, nezostal bez uprinného po-všimnutia.

A teraz prejdeme k našemu literárnemu obzoru.

Ruská literatúra obohatená bude opäť veľkým a dôležitým dielom. V Petrohrade započne totiž vychádzať „Русская Энциклопедия“ (Ruská Encyklopédia), dielo to podobné českému, u nás dobre známemu „Slovníku Naučnému.“ Ponevác pri tejto práci prislúbili spolupracovať najprednejší ruskí vedomci, bude mať dielo toto iste vysokú vedeckú cenu. V celku vyjde 12 hrubých sväzkov, ktoré koncom r. 1879 budú ukončené.

Našeho povšimnutia zasluhuje ďalej ruský ilustrovaný časopis „Славянский Мир“ (Slovanský Svet), ktorý tohoto roku počal vychádzať a veľkú pozornosť obracia nie len na literárne plody, ale i život a obyčaje ostatných národov slovanských. V jednom z dosiaľ vyšlých sväzkov priniesol medzi iným životopis a podobizňu nášeho nesmrteľného Šafárika.

Jaká vôbec čulá, ba ohromná literárna činnosť panuje v Rusku, vysvitá z nasledujúceho. Ruský bibliograf Mejov, ktorý pilne uverejňuje svoje katalogy o ruskej literatúre, vydal vlní tri silné sväzky. Jedon obsahuje soznam kníh ruských, vydaných od r. 1875 do r. 1876, jichž počet obnáša 5865. Druhý sväzok obsahuje vychovateľskú literatúru od r. 1866—1872 a vykazuje 7615 spisov. Tretí konečne sväzok obsahuje ruský zemepis, statistiku a miestopis na rok 1873 a 1874 a vykazuje 10.299 spisov. Takým bohatstvom sotva sa ktorá evropská literatúra môže honosíť.

Hudebnia literatúra slovanská obohatená bude zbierkou juhoslovanských národných piesní s textom, ktoré horvatský skladateľ Fr. Kuchač v Záhrebe bude vydávať. Celá zbierka obsahovať bude 1600—1700 nápevov.

„Karpáty i Sloviańszczyzna“ je názov zaujímavého diela, ktoré poľský vedomec Štefan Buszczyński pripravil do tlače. Má to byť dielo čisto vedecké, dejepisné, nemajúce nič spoločného s politikou, v ňomž rozvíja sa obraz starého Slovanstva až do 14. veku a líčené sú udalosti, jichž stredišťom boli Karpáty, zvlášte Tatry. Je to tak rečeno historická monografia pohoria karpatského. Žiaľ, že, ako istý poľský časopis sdeluje, pre ľahostajnosť poľských nakladateľov k spisom toho druhu niet nádeje v skoré vydanie rečeného zaujímavého diela.

Slovanské študentstvo na vysokých školách viedenských vydá začiatkom roku 1879 **belletristicko-vedecký almanach**, v ktorom uverejnené budú články vo všetkých slovanských nárečiach. Účelom tohoto almanachu je: prispievať k šíreniu literárnej vzájomnosti medzi Slovanmi a podať knihu, z ktorej by sa Slovania ľahkým spôsobom so všetkými slovanskými nárečiami oboznámili. Aby túto myšlienku uskutočniť mohli, vyzývajú Slovanov po všetkých stranách, aby tento podnik hojným predplácaním podporovali. Zarovne vyzývajú sa všetci spisovatelia a zvlášte slovanskí študenti po rozličných vysokých školách, aby almanachu potrebnou látkou prispeli. Predplatná cena ustálená je na 1 zl. 20 kr. r. č.; krámska cena bude 40 kr. viac obnášať. Predplatky tak ako aj duševné príspevky zasielať sa majú pod adreťou: „Herrn Theodor Stefanovič-Vilovski, Wien VII., Burggasse Nr. 24.“ Literárne príspevky majú byť do konca novembra doposlané. Podnik ten čo naj-snažnejšie odporúčame nášmu ct. obecenstvu.

Soznam českých kníh a časopisov. Pri príležitosti predošle spomenutej výstave českých kníh a časopisov vydali všetci českí knihkupci spoločný soznam všetkých v novej dobe vyšlých kníh v jazyku českom, ktoré majú na sklade. Obsažené v sozname spisy usporiadané sú dľa odborov, a tu každý, kto ktorým oborom za zabýva, veľmi snadno najde, čo potrebuje pre obor svoj, jako i z iných oborov pomocné a príručné diela.

Predpláca sa u redakcie a administracie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orol“ za 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3 $\frac{1}{2}$ —4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Tlačou knihtačiarkeho účastinárkeho spolku v Turč. Sv. Martine.